

BOLONJA *po* BOLONJI

**Popotnica ob 10-letnici
prenove študijskih programov
v Sloveniji**

BOLONJA po BOLONJI

Izdajatelj

Študentska organizacija Slovenije
Center RS za mobilnost in evropske programe
izobraževanja in usposabljanja

Glavni in odgovorni urednik

Timotej Vitez

Jezikovni pregled

Tina Dolenc

Oblikovanje in grafični prelom

Akta Design, Renato Knez

Avtorji člankov:

dr. Alenka Flander, Mitja Urbanc, dr. Jernej Pikalo,
prof. dr. Danijel Rebolj, dr. Stojan Sorčan,
mag. Marja Medved, prof. dr. Julijana Kristl,
prof. dr. Mihaela Koletnik, izr. prof. dr. Andrej Sotlar,
prof. dr. Roberto Biloslavo, prof. dr. Iztok Arčon,
mag. Majda Kralj, Jelena Štrbac Nemec, Igor Jesih.

Tisk

Eurograf d.o.o.

Naklada

800 izvodov

Ljubljana, december 2013

Ta publikacija je natisnjena s pomočjo sredstev Evropske skupnosti in Ministrstva RS za izobraževanje, znanost in šport. Vsebina te publikacije ne izraža stališč Evropske skupnosti in Ministrstva in jih v ničemer ne zavezuje.

Program
Vseživljenjsko
učenje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

378 (497.4)

BOLONJA po Bolonji : popotnica ob
10-letnici prenove študijskih programov v
Sloveniji / [avtorji Alenka Flander ... et
al.]. - Ljubljana : Študentska organizacija
Slovenije : Center RS za mobilnost in
evropske programe izobraževanja in
usposabljanja, 2013

ISBN 978-961-92376-6-3 (Študentska
organizacija Slovenije)
1. Flander, Alenka
272342016

Kazalo

Vitez T: Nastavili smo ogledalo in predlagali izboljšave v visokem šolstvu.....3	
Flander A: Program »Vseživljenjsko učenje« se končuje.....4	
Urbanc M: Vloga visokega šolstva v slovenski družbi5	
Pikalo J: Bolonjska reforma je na začetku svoje poti7	
Rebolj D: Bolonja po slovensko9	
Sorčan S: Avtomatsko priznavanje in bolonjska reforma12	
Medved M: Nacionalna skupina bolonjskih ekspertov v letih 2011–201317	
Kristl J: Dodiplomski študij – izobraževanje v družbi znanja in izzivi prihodnosti18	
Koletnik M: Programska binarnost.....22	
Sotlar A: Internacionalizacija visokega šolstva25	
Biloslavo R: Slovensko ogrodje kvalifikacij.....28	
Arčon I: Podiplomski študij – ocena trenutnega stanja in priporočila za razvoj kakovosti31	
Kralj M: Položaj višjega šolstva v Sloveniji33	
Štrbac Nemec J: Bolonjski študijski programi – presečišče potreb in zmožnosti deležnikov.....36	
Jesih I: Študentski vidik kakovosti v visokem šolstvu.....39	
Šubic K: Sistem kakovosti v visokem šolstvu.....41	

Ob 10-letnici bolonjske reforme: Komentar urednika

Nastavili smo ogledalo in predlagali izboljšave v visokem šolstvu

Timotej Vitez

Letošnje leto bo zaznamovalo slovenski visokošolski prostor. Poleg velikih obetajočih se zakonodajnih sprememb, obeležujemo tudi deseto obletnico bolonjske prenove študijskih programov. To je čas, ko je mogoče bolj kot kdajkoli prej, potreben premislek o tem, kje smo in kam gremo na področju visokega šolstva.

To je tudi čas, ki od nas zahteva še toliko večjo mero kritične distance in analitičnega pristopa do pregleda implementacije bolonjske reforme v Sloveniji. Mogoče je tudi čas, ko bomo vsi deležniki zmogli preseči svoj ponotranjen občutek lastne pomembnosti ali že skoraj večvrednostnega kompleksa, ki se pojavlja tako v politični sferi, včasih pa še toliko bolj v akademskem okolju. Vsekakor pa bo potreben presek dosedanjih ukrepov, njihove učinkovitosti in analize trenutnega stanja, tako na področju kakovosti visokega šolstva kot doseganja rezultatov, ki smo si jih zadali ali pa si jih želimo izpolniti.

Kje smo bili v preteklih letih uspešni in kje smo postali poraženci lastne nezmožnosti iskanja konseza in doseganja ciljev za skupno dobro? Kje tičijo glavni problemi visokega šolstva in kakšni so kazalniki, ki nam pričajo o njih? Kje sledimo zastavljenim ciljem, ki smo jih med drugim vključili v razvojne dokumente, kot je NPVŠ, kako sledimo evropskim smernicam in kje smo z ukrepi zašli?

Seveda pa zgolj osvetlitev stanja in vsesplošni kritikizem ne bo dovolj. **Potrebujemo predvsem skupen dogovor za razvoj visokega šolstva v naslednjih desetih letih.** Strateški cilji, določitev odgovorne institucije za izvedbo in priprava časovnice so naše skupne prioritete. Ukrepi morajo slediti finančni stabilnosti, dostopnosti, kakovosti in mednarodni primerljivosti visokega šolstva.

Pobudo o skupnem razmisleku znova dajemo v Študentski organizaciji Slovenije. V sodelovanju s CMEPIUS smo izdali pričujočo publikacijo s skupino Bolonjskih ekspertov, v kateri so nam eksperti s svojimi prispevki pomagali pri razumevanju trenutnega položaja visokega šolstva in s priporočili za v bodoče podali svoje predloge za izboljšanje kakovosti visokega šolstva. V publikacijo smo vključili tudi razmišljanja visokih predstavnikov drugih deležnikov in s tem poskušali narediti prvi korak v smeri iskanja novih izzivov in priložnosti za razvoj terciarnega izobraževanja. To smo storili v upanju, da bo leto 2014 leto, ki bo poleg nove sistemske zakonodaje prineslo tudi druge ukrepe in cilje, ki jim bomo s skupnimi naporii sledili, da bo prihodnjim generacijam študentov zagotovljeno kakovostno in dostopno visoko šolstvo. Da bodo učni izidi omogočali lažji prehod v prvo zaposlitev, visokemu šolstvu pa bo povrnjen ugled, ki se je ob slabi implementaciji bolonjske reforme žal izgubil.

Vabljeni k branju!

Timotej Vitez

dr. Alenka Flander

Dr. Alenka Flander je diplomirala na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, kjer je v okviru IAESTE imela možnost opravljanja več mednarodnih praks v tujini. Le-te so močno vplivale na njeno karierno pot, saj je po teh izkušnjah in lastnem spoznanju pomena mednarodne mobilnosti v procesu izobraževanja svojo poklicno pot usmerila v področje mednarodnega sodelovanja in se zaposlila na Službi za programe EU (CPI), kjer je prevzela koordinacijo programa Leonardo da Vinci. Leta 2001 je magistrirala s področja politologije (ameriških študij) na temo Usposabljanje delovne sile v ZDA, doktorirala pa s temo Razvoj kompetenc s pomočjo mednarodne študentske mobilnosti. Trenutno je zaposlena kot direktorica na Centru RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).

Program »Vseživljenjsko učenje« se končuje

Z letom 2013 in koncem programa Vseživljenjsko učenje se je zaključila tudi aktivnost, ki smo jo poznali kot Bolonjsko skupino nacionalnih ekspertov, ki je delovala od leta 2008. Člani te skupine, prorektorji, dekani in prodekani, univerzitetni in višješolski predavatelji, drugi visokošolski sodelavci, predstavniki delodajalcev in študentov ter NAKVIS-a so kot svetovalci nudili zaposlenim in študentom na slovenskih visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah pomoč in podporo ter informacije s prednostnih področij bolonjskega procesa. Proces, katerega namen je z različnimi ukrepi, kot so vzpostavitev primerljivih in preglednih visokošolskih struktur, vzajemno priznavanje visokošolskih kvalifikacij, vzpostavitev medsebojno priznanih kreditnih sistemov in sistemov zagotavljanja kakovosti, spodbujanje mobilnosti študentov in visokošolskih učiteljev in razvijanje evropske dimenzije v izobraževanju, prispevati k večji konkurenčnosti evropskega visokega šolstva v svetu.

V teh petih letih se je nabralo veliko izkušenj, organiziralo se je kar nekaj odmevnih dogodkov ter izvedlo številna usposabljanja in izobraževanja, tako ekspertov kot vseh zainteresiranih.

Ker Slovenija v 2014 praznuje 10-letnico implementacije bolonjskega sistema pri nas in ob zaključku aktivnosti v taki obliki, smo želeli skozi poglede članov te ekspertne skupine zbrati vtise o vtisih, dosežkih, pa tudi izzivih, ki nas na tem področju še čakajo.

Vsem ekspertom se iskreno zahvaljujem za njihovo pripravljenost za sodelovanje pri nastanku te publikacije ter za njihovo aktivno in koordinirano sodelovanje pri reševanju izzivov in odprtih vprašanj o ključnih konceptih, strategijah in razvojnih politikah slovenskega visokega šolstva v razmerah, ki jih zaznamujejo evropske integracije in globalizacija.

dr. Alenka Flander

Mitja Urbanc, študent magistrskega študija na Fakulteti za družbene vede, je več let že aktiven v študentskem organiziranju, zadnji dve leti pa je opravljal delo predsednika Študentske organizacije Slovenije. Prav tako je že več let aktiven na področju visokega šolstva preko delovanja v organih Študentske organizacije Slovenije, kot tudi na nacionalni ravni. Tako je opravljal delo študenta presojevalca kakovosti študijskih programov, bil predstavnik študentov v Svetu Vlade RS za visoko šolstvo in Svetu Vlade RS za študentska vprašanja ter zadnji dve leti član Sveta Nacionalne agencije za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu.

Vloga visokega šolstva v slovenski družbi

Vloga visokega šolstva je v današnji družbi čedalje pomembnejša. Zasledovanje štirih poslanstev visokega šolstva, kot so priprava študentov na aktivno državljanstvo, priprava študentov za poklicno pot, omogočanje osebnostnega razvoja študentov in njihov razvoja ter ohranjanje širokega spektra znanj na visoki ravni ter spodbujanje raziskav in razvoja, je zgolj del celotnega vpliva na družbo. Visoko šolstvo ima tako tudi bistven pomena za razvoj in vzdrževanje demokratične kulture ter visoke stopnje strpnosti, mnogi pa izobraževanje in raziskovanje vidijo tudi kot možnost za boljše finančno okrevanje držav, ki jo je prizadela kriza.

V Študentski organizaciji Slovenije (ŠOS) ocenjujemo, da mora biti študentom pri sooblikovanju visokošolskega prostora zagotovljena ustrezna vloga. Le ustrezno demokratično sodelovanje študentov ter ostalih visokošolskih deležnikov omogoča usklajevanje najpomembnejših odločitev o prihodnosti našega visokošolskega prostora. V tem procesu je ključno iskanje konsenza med visokoškolskimi partnerji, ki se oblikuje ob upoštevanju potreb in iskanju skupnih ciljev. Študenti se pri sooblikovanju visokošolskega prostora izkazujemo kot konstruktiven partner, ki sodeluje z argumentiranimi predlogi izboljšav v smeri sistemske ureditve visokega šolstva. Študenti predstavljamo enakopraven del visokošolskega življenja ter imamo pravico in dolžnost soupravljati in sodelovati o delu na vseh visokoškolskih institucijah.

ŠOS od države pričakuje skrb za transparenten in dolgoročno stabilen, pravičen in celovit zakonodajni okvir za visoko šolstvo.

Slovenski visokošolski prostor potrebuje dolgoročno strategijo razvoja, podprto z ustreznimi in merljivimi kazalci, skozi katere bo lahko vsak zainteresiran deležnik spremljal uresničevanje te strategije kot tudi oceno napredka

Mitja Urbanc

Slovenski visokošolski prostor potrebuje dolgoročno strategijo razvoja, podprto z ustreznimi in merljivimi kazalci ...

področja. Omenjena strategija pa mora predstavljati širši konsenz vseh deležnikov in ne sme biti politično motivirana, ampak zgolj zastavljena v smeri doseganja boljše dostopnosti in kakovosti izobraževanja.

Po implementaciji bolonjske reforme v Sloveniji se nam je zastavilo ogromno izzivov, ki jih je treba nujno nasloviti in rešiti za vzpostavitev stabilnejšega in kakovostnega visokega šolstva. Zato napovedana analiza implementacije bolonjske reforme ni zgolj smiselna, ampak celo nujno potrebna. V sklopu bolonjske reforme in procesa je treba študijske programe in enote smiselno povezovati v celote, ki bodo študentu omogočale pridobivanje celovitega znanja. Vsak študijski program mora temeljiti na interesih študentov, usklajenih s potrebami širšega okolja.

Študijske programe je zato treba snovati predvsem na osnovi zastavljenih učnih dosežkov, ki so med seboj prepleteni in povezani in ki vodijo do skupnega cilja – to je lažjega vključevanja diplomantov na trg dela.

Resen problem pa je v zadnjem času postal tudi beg možganov, ki ga v Sloveniji jemljemo preveč zlahka in se ne zavedamo resnosti njegovih posledic.

Slovenija s svojim ravnanjem, ko ne razvija podpornih stebrov osamosvajanja mladih in jim ne zagotavlja socialne varnosti po zaključku študija, izgublja velik potencial – potencial posameznikov, ki svoje ideje in znanje nosijo v tujino, kjer so njihove kompetence bolje prepoznane in cenjene. Občutek, ko te sistem skoraj da sili v to, da iščeš boljšo prihodnost v tujini, nikakor ni dober. Izgubo, ki jo s takšnim ravnanjem utрпи slovenska družba, je nemogoče popraviti. Izgubljam v finančnem smislu, saj država prek sistema javnega izobraževanja v mlade vlaga precej sredstev, predvsem pa izgubljam dobre, izobražene ljudi.

V ŠOS bomo tudi v prihodnje strmeli h kakovostnemu visokemu šolstvu, ki bo zagotavljal dostopnost in socialno dimenzijo za vse slovenske študente. Z avtonomnostjo, ki jo imajo visokošolske institucije, pa naj bodo te javne ali zasebne, prihaja tudi odgovornost. Visokošolske institucije morajo naša (študentska) prizadevanja jemati kot cilje, ki jih morajo zasledovati z namenom opolnomočenja posameznika s kompetencami, da se bo po zaključnem študiju ta lažje vključil na trg dela in prispeval svoj del k razvoju in izboljšanju položaja slovenske družbe. To je konec koncev v interesu nas vseh.

Resen problem pa je v zadnjem času postal tudi beg možganov, ki ga v Sloveniji jemljemo preveč zlahka in se ne zavedamo resnosti njegovih posledic.

Mitja Urbanc

Dr. Jernej Pikalo, sedanji minister za izobraževanje, znanost in šport, je redni profesor na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, kjer je leta 2003 doktoriral iz političnih znanosti. Je stalni gostujoči profesor na European Inter-University Centre v Benetkah in Univerzi Bifrost na Islandiji ter od leta 2011 nacionalni koordinator Sveta Evrope za področje državljanstva in državljanske vzgoje. V letu 2011 pa mu je bila zaupana funkcija prodekana Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani za dodiplomski in magistrski študij.

Bolonjska reforma je na začetku svoje poti

Slovenija, pa tudi širša skupnost, ki ji pripadamo, se je v preteklih desetih letih dodobra spremenila. Ne zgolj infrastrukturno, tehnološko, komunikacijsko, spremenila se je tudi vrednostno. V desetletju, ki ga ocenjujemo s perspektive leta 2014, je Slovenija dokončno postala del evro-atlantskih povezav, sprejela novo, globalno in skupno EU valuto, doživela tako rast kot padec gospodarske aktivnosti in se nenazadnje danes sooča z vprašanjem, kako stopiti v korak s sedanjostjo in prihodnostjo, da bomo obstali kot solidarna in napredna skupnost, ki bo svojo blaginjo utemeljila na znanju, strpnosti in socialni vključenosti.

Vsi ti dogodki so parcialno zaznamovali zadnje desetletje, reforma visokega šolstva pa je bistveno in celostno vplivala na zapuščino tega obdobja. Bolonjska reforma je pomenila, in še pomeni, izjemen premik v izgradnji širše evropske skupnosti, območja svobodnega ustvarjanja, prenosa znanj in kompetenc, utemeljenega v mobilnosti vseh deležnikov visokošolskega prostora, socialnem vključevanju, kontinuiranem prenavljanju in izboljševanju programov ter učinkovitejšega (lahko tudi časovno) visokošolskega izobraževanja.

Bolonjska reforma je nesporno prispevala k razvoju in posodobitvi slovenskega visokošolskega prostora, ki ga je spremljalo tudi ustanavljanje novih visokošolskih zavodov, ter vzporedna razprava o odnosu med javnim in zasebnim.

Bolonjska reforma gotovo ni izpolnila vseh pričakovanj, je pa nesporno odprla visokošolski prostor, omogočila višjo stopnjo izbirnosti in mobilnosti.

Vendar pa je »Bolonija« in z njo širša reforma slovenskega visokošolskega prostora, tako kot stoletje, še na začetku poti.

Po dvajsetih letih je pred nami prepotrebna reforma visokega šolstva, ki jo bomo primarno udejanjali preko ukrepov novega Zakona o visokem šolstvu, katerega namen je nedvoumno in jasno opredeliti javno službo znanstveno

dr. Jernej Pikalo

Po dvajsetih letih je pred nami prepotrebna reforma visokega šolstva, ki jo bomo primarno udejanjali preko ukrepov novega Zakona o visokem šolstvu ...

raziskovalnega in pedagoškega dela, omogočiti univerzam modernizacijo, študentom želeno vključenost in participacijo, premik h kakovosti na vseh ravneh visokošolskega prostora in nenazadnje, brezpogojno opredeliti pravico do visokošolske izobrazbe, kot pravico, ki je kot del vseživljenjskega učenja dostopna vsem pod enakimi pogoji in brezplačno.

Sledile bodo tudi spremembe na drugih področjih, saj razumemo, da učinkovitega upravljanja ni mogoče zagotoviti, če upravljanje ni celovito in usklajeno, zato so pred nami tudi novi koncepti urejanja razvojne in raziskovalne dejavnosti, reforma učiteljskega poklica, prevetritev poklicnega in strokovnega izobraževanja, nadaljevanje krepitve internacionalizacije in mobilnosti, ter vključevanje podjetnosti (ne zgolj podjetništva) v širši koncept izgradnje znanja in kompetenc.

Del teh sprememb bo tudi bolonjska reforma, ki je danes v procesu evalvacije vsega, kar je bilo narejeno in doseženo, ter predvsem tistega, kar je bilo narejeno tako, da je potrebno prenove in sprememb.

Ko bomo vsi deležniki skupaj ocenili, kje na tej poti smo in kako moramo skupaj slediti temeljnemu cilju, ki so omenjeni tudi v uvodu tega besedila, se bomo lotili novih izboljšav in inovacij.

dr. Jernej Pikalo

Dr. Danijel Rebolj je profesor gradbene in prometne informatike na Univerzi v Mariboru. Leta 2009 je bil gostujoči profesor na Univerzi Stanford. Je pobudnik in koordinator mednarodnega podiplomskega programa gradbena informatika. Področje raziskovalnega dela zajema integracijo sistemov, modeliranje gradbenih produktov in procesov, avtomatizacijo gradnje, mobilno in vseprisotno računalništvo, spletno podprto komunikacijo in sodelovanje ter druge informacijske tehnologije, ki predstavljajo pomemben potencial za uspešnost in razvoj gradbeništva. Od 5. 5. 2011 dalje je rektor Univerze v Mariboru.

Bolonja po slovensko

Je bolonjska reforma uspeša? Deloma je, vendar kljub njeni desetletnici ne vidim, da bi bila že končana. Končana je sicer v formalnem pogledu, kjer smo dosegli pomembne izboljšave. Študijski programi so sedaj evropsko primerljivo strukturirani, s tem pa je zagotovljena tudi enostavnejša prepoznavnost stopenj izobrazbe, lažji so prehodi med programi, tudi med institucijami in državami, večja je preglednost za delodajalce. Boljši je tudi način vrednotenja znanja, boljše organiziranje študijske dejavnosti, vzpostavljeni so mehanizmi spremljanja uspešnosti izvajanja študijske dejavnosti, večji je poudarek na spremljanju in razvoju kakovosti. Še posebej pomembno vlogo je imela pri tem vpeljava ECTS, ki postavlja študente v povsem drugo perspektivo, v njeno središče.

Ni pa bolonjska reforma končana z vidika reforme temeljnih vrednot, kot je na primer zavedanje profesorjev, da smo soodgovorni za uspeh svojih študentov.

Ko bomo svoje ambicije in svojo energijo usmerili prvenstveno v oblikovanje in izvajanje študijskih programov, v katerih bodo študenti na najustreznejši možen način, z radostno radovednostjo, iskali, spoznavali, pridobivali spretnosti, skozi katere se bodo razvili v zrele, razgledane, ustvarjalne in sposobne družbe – no odgovorne osebnosti, takrat bomo lahko rekli, da je bolonjska reforma v celoti uspeša. Ali prosto po indijskem filmu Eksotični hotel Marigold, na koncu bo vse dobro. Če ni vse dobro, še nismo na koncu. A za takšen premik v dojemanju poslanstva visokega šolstva ne zadoščajo le spremembe v akademski skupnosti. Potreben je premik v celotni družbi in državi. Premik v družbo znanja, ki ne bo le črka na papirju, ampak večinsko sprejeta vrednota.

dr. Danijel Rebolj

Potreben je premik v celotni družbi in državi. Premik v družbo znanja, ki ne bo le črka na papirju, ampak večinsko sprejeta vrednota.

Pri vsaki reformi so bistveni motivi. Vprašajmo se torej, kakšni so bili motivi univerz, z vsemi udeleženci, ki s(m) o sodelovali v prenovi študijskih programov.

Koliko s(m)o verjeli bolonjskim smernicam? In kako smo jih prenesli v naše okolje? Smo videli v bolonjskih ciljih tudi svoje cilje? Kljub temu, da smo mnogi v bolonjski reformi videli veliko priložnost za izboljšave programov in s tem tudi visokega šolstva v celoti, so na potek reforme v veliki meri vplivali vzroki in vzorci v akademskem okolju, ki so utrjeni tudi v zakonodaji.

Kot velike ovire vidim predvsem tri vzorce in vzode. Prvič, nadobremenitve učiteljev in njihovo obračunavanje, ki so uzakonjeni v 63. členu ZVIS. Drugič, do leta 2003 so prihodki fakultet izhajali neposredno iz obračunavanja pedagoške obveze posameznih učiteljev in pedagoških sodelavcev, ki jo je pristojno ministrstvo izračunalo na osnovi najave programov, nato pa so bile do leta 2011 univerze financirane glede na število študentov in diplomantov. In tretjič, postopek zaposlovanja visokošolskih učiteljev, ki ne spodbuja pozitivne selekcije.

63. člen je s svojim vplivom na plače povzročil, da so si pedagoški delavci prizadevali pridobiti čim več kontaktnih ur in bolonjska reforma se je izkazala kot odlična priložnost za to. Sam sem sicer vedno razumel 63. člen (če berete predlog novega ZVIS sta to 100. oz. 101. člen, odvisno od različice) kot standard, ki naj zagotovi, da učitelji na univerzah ne bodo le poučevali in ob tem imeli tudi dovolj časa za kakovostno posredno pedagoško delo, temveč v približno enaki meri tudi raziskovali. Zato tistih šest ur. Prav tako razumem nadobremenitev kot neko zgornjo mejo pedagoške obremenitve, ki naj bi veljala izjemoma, torej v posebnih okoliščinah (ko npr. kolegica gostuje na kakšni drugi univerzi ali je na porodniškem dopustu) in ne kot pravilo. Žal nimam dovolj prostora za podrobnejšo utemeljitev, vendar sem prepričan, da je 63. člen (ter njegova umestitev v miselnost slovenskega akademskega okolja) ogromno prispeval k inflaciji programov, predmetov in kontaktnih ur, k podvajanju vsebin, s tem pa tudi k zmanjšanju predvidenih pozitivnih učinkov bolonjske preнове.

Način financiranja univerz do leta 2003 je še vedno globoko ukoreninjen v miselnosti akademske skupnosti ...

Način financiranja univerz do leta 2003 je še vedno globoko ukoreninjen v miselnosti akademske skupnosti (in še danes so nekateri učitelji prepričani, da ministrstvo zanje na fakulteto nakazuje denar za njihove kontaktne ure). Ob hkratnem vplivu 63. člena lahko razumemo, zakaj so univerze tudi v okviru bolonjske reforme večale število študijskih programov, predmetov in kontaktnih ur, čeprav nič od naštetega po letu 2003 ni imelo več vpliva na financiranje univerz. Nekako se je kar verjelo, da več programov pomeni več študentov, s tem pa več sredstev po načinu financiranja, ki je bil v veljavi od 2003 do 2011, čeprav to ne drži. Kar privablja študente so predvsem kakovostni, perspektivni in mednarodno priznani programi mednarodno priznanih univerz. Vendar

je ob tem treba poudariti, da so v zadnjih desetih letih v Sloveniji zrasle tudi mnoge zasebne fakultete s precejšnjim številom programov (žal večinoma na področjih, kjer diplomantov že prej ni primanjkovalo), kar je bistveno vplivalo na porast števila razpisanih programov, s tem pa tudi na danes nadpovprečno razmerje med številom programov in prebivalcev v primerjavi z drugimi državami.

Tretji vplivni dejavni je kakovost visokošolskih učiteljev (zavedanje poslanstva, akademska širina, ljubezen do raziskovanja in poučevanja in seveda sposobnost za oboje, delovanje po akademskih etičnih načelih), predvsem tistih na najodgovornejših mestih rednih profesorjev, ki so imeli tudi največji vpliv na bolonjsko reformo. Pravzaprav imamo na Univerzi v Mariboru glede na prejeta sredstva nadpovprečno število kakovostnih profesorjev, vendar ne dovolj.

Vsi trije naštetih razlogi so vplivali drug na drugega in tako multiplicirali medsebojne negativne učinke. Vsi trije pa so tudi trdno zakoreninjeni in zakonodaji. Očitno je torej, da je potrebno ZVIS korenito spremeniti in vanj vgraditi vzvode, ki bodo spodbudno vplivali na razvoj kakovosti univerz in visokega šolstva v celoti. Še posebej je treba poskrbeti za višjo kakovost visokošolskih učiteljev, saj ti razvijajo predmete, v katere tkejo svoja raziskovalna spoznanja, in oblikujejo programe pa tudi kriterije za vpis študentov. Rektorji smo predlagali vrsto sprememb ZVIS, ki bodo npr. omogočili povezavo habilitacije z razpisom na delovno mesto in s tem omogočili izbiro najboljših, pozitivno selekcijo torej. Ali bodo predlogi sprejeti, je v času pisanja tega prispevka še neznanka, vsekakor pa bodo pravi vzvodi potrebovali čas, da se bodo pokazali pozitivni učinki, torej jih je treba uvesti čim prej. Prepričan sem, da so premišljeni vzvodi, ki aktivirajo željene motive, edini pravi način reformiranja visokega šolstva. Le tako se bo lahko polno razvil tudi potencial bolonjskih smernic.

Na koncu se ne morem izogniti vplivu financiranja na učinkovitost bolonjske reforme in uspešnost visokega šolstva nasploh.

Ob upoštevanju sprejetih strateških dokumentov države (predvsem NPVŠ in RIS), ki predvidevajo sledenje smernicam EU in OECD glede obsega sredstev za terciarno izobraževanje, je dejstvo, da bi bile navedene anomalije bistveno manjše, če bi država zaveze v teh dokumentih tudi uresničevala. Glede na zaveze v dokumentih je danes visoko šolstvo financirano le 67-odstotno, kar seveda vpliva na razmerje študentov na visokošolske učitelje in sodelavce, na pedagoške (pre)obremenitve in na uspešnost bolonjske reforme. Razen zakonskih sprememb je zato nujno tudi financiranje, ki bo ustrezalo pričakovanjem do visokega šolstva, še posebej do univerz.

Kar privablja študente so predvsem kakovostni, perspektivni in mednarodno priznani programi mednarodno priznanih univerz.

dr. Danijel Rebolj

dr. Stojan Sorčan

Dr. Stojan Sorčan je bivši direktor direktorata za visoko šolstvo na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Trenutno je zaposlen na direktoratu za znanost na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Prav tako je bil član evropske skupine Bologna-Follow-Up-Group (BFUG), ki skrbi za pregled implementacije bolonjske reforme v državah članicah evropskega visokošolskega prostora (EHEA).

Avtomatsko priznavanje in bolonjska reforma

Pričujoče besedilo ni nastalo namenoma, ampak kot posledica moje angažiranosti pri razvijanju avtomatskega priznavanja v tujini pridobljene izobrazbe v okviru BFUG. Besedilo sem napisal zaradi moje navdušenosti nad družbeno in politično naravo ideje avtomatskega priznavanja. V bistvu je to poročilo o nastanku in začetku razvoja ideje avtomatskega priznavanja. Drukih ambicij besedilo nima.

Z bolonjsko reformo se je visoko šolstvo v Evropi močno spremenilo. Ne samo, da so se spremenile strukture študijskih programov, ki postajajo mednarodno primerljivi in dopolnjujoči, temveč se je z oblikovanjem EHEA močno okrepilo sodelovanje med nacionalnimi visokošolskimi sistemi. S tem se vzpostavlja zaupanje med sistemi, kar omogoča oblikovanje skupne visokošolske politike, s čimer tudi tu, podobno kot pri nastajanju evropskega raziskovalnega prostora (ERA), postopno izginjajo državne meje. A kljub temu smo v paradoksalni situaciji, ko diplome, ki nastanejo v okviru bolonjskega visokošolskega procesa, niso (avtomatsko) priznane v drugih državah, ki imajo enak bolonjski visokošolski sistem. Čemu torej bolonjska reforma? Tu je problem. Zato bi ministri za visoko šolstvo želeli videti napredek na tem področju že na naslednji bolonjski konferenci 2015 v armenskem Erevanu.

Koncept avtomatskega priznavanja se je na politični ravni razvil iz amandmajskega predloga Evropske Komisije tik pred začetkom zadnje bolonjske ministrske konference v Bukarešti leta 2012. V ministrskem komuniqueju je tako pristala besedna zveza »avtomatsko priznavanje«, ki že takrat ni bila jasna, sploh pa ne všečna, češ, da je protislovna in celo v nasprotju z obstoječimi mednarodnimi normami. A šlo naj bi za jasno, seveda politično sporočilo kapitalnim trgov, da visokošolski prostor dolgočasno ne bo predstavljal ovire prostemu pretoku ljudi.

Pokazalo se je, da je za Evropsko komisijo to izjemno pomembno in da bo pri realizaciji tega amandmaja vztrajala. V komuniqueju je bil tako v poglavju o krepitvi mobilnosti za boljše učenje dopolnjen odstavek, ki govori o poštenem priznavanju, kjer so se nato ministri zavezali, da bodo »odstranili ključne ovire, ki preprečujejo učinkovito in primerno priznavanje ter da bodo s krepitvijo bolonjskih instrumentov delovali v smeri avtomatskega priznavanja

... smo v paradoksalni situaciji, ko diplome, ki nastanejo v okviru bolonjskega visokošolskega procesa, niso (avtomatsko) priznane v drugih državah ...

primerljivih akademskih stopenj, kot dolgoročnemu cilju evropskega visokošolskega prostora¹«. Je pa predlagani zapis tudi v tesni navezi z enim od glavnih ciljev bolonjskega procesa, po katerem naj bi leta 2020 imelo 20 odstotkov vseh diplomirancev na visokošolskih zavodih izkušnje z mednarodno mobilnostjo. In pri tem je pogost problem že priznavanje nekaj študijskih kreditov, pridobljenih na tuji visokošolski instituciji, kaj šele priznavanje celotne akademske izobrazbe.

Normativno je priznavanje v tujini pridobljenih kvalifikacij urejeno z mednarodno lizbonsko Konvencijo o priznavanju visokošolskih kvalifikacij in nacionalnimi zakoni. Posamezni postopki priznavanja se po državah razlikujejo, čeprav tudi za njih obstajajo skupna priporočila in izdelani postopki. Proces priznavanja je izjemno kompleksen, zahteven in odgovoren postopek, ki ima številne individualne, strokovne in celo politične učinke. Večinoma so postopki predolgi, saj je treba pregledati in preveriti veliko različnih dokumentov. Postopki so pogosto frustrirajoči in namesto, da bi spodbujali mobilnost visoko izobraženih kadrov, pogosto prav nasprotno, upočasnjujejo in celo zavirajo evropsko deklariran prost pretok ljudi in znanja.

Ideja avtomatskega priznavanja² v tujini pridobljenih kvalifikacij gre od individualne obravnave še naprej k sistemskemu priznavanju. Namreč, če imajo države enako strukturo študijskih programov in enak sistem zagotavljanja kakovosti ter primerljive ravni dosežene izobrazbe, potem ne bi smelo biti nobenih ovir, da v tujini pridobljene kvalifikacije ne bi bile avtomatsko priznane tudi v drugih državah. Nekako tako kot na schengenskih carinskih prehodih, ko se državljani Evropske unije postavimo v vrsto »EU Citizens« in gremo kot osebe s kolektivno identiteto Evropske unije hitro mimo carinskega okenca, zgolj z osebne identifikacijo.

Iz tega zornega kota bi lahko sklepali, da se bo bolonjska reforma realizirala šele z avtomatskim priznavanjem tujih kvalifikacij, ko bo torej diploma iz Slovenije pripoznana in priznana, enako kot v Sloveniji, tudi po vseh državah evropskega visokošolskega prostora.

Namen bolonjske reforme verjetno ni samo v izgrajevanju enotnih visokošolskih struktur, orodij in skupnih principov, ki zagotavljajo skupno smer visokošolskega razvoja, temveč tudi v tem, da so bolonjski diplomanti avtomatsko priznani v različnih nacionalnih okoljih, brez dodatnega podeljevanja nacionalnih pravic že pridobljeni izobrazbi. Prva stopnja mora biti pri(po)znana kot prva stopnja in druga stopnja mora biti pri(po)znana kot druga stopnja. Pika. To bi

... če imajo države
enako strukturo
študijskih programov,
potem ne bi smelo
biti nobenih ovir, da
v tujini pridobljene
kvalifikacije ne bi bile
avtomatsko
priznane ...

¹Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area, Bucharest Communiqué, EHEA Ministerial Conference, Bucharest 2012

²Ideja je zapisana v zadnjem bolonjskem ministrskem komuniqueju iz Bukarešte, Bucharest Communiqué, Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area (2012) in pravi takole: »We are determined to remove outstanding obstacles hindering effective and proper recognition and are willing to work together towards the automatic recognition of comparable academic degrees, building on the tools of the Bologna framework, as a long-term goal of the EHEA.«

moral biti eden od logičnih iztekov bolonjske reforme, čeravno prakse držav kažejo, da marsikje temu (še) ni tako. Razlogi za ne-priznavanje v tujini pridobljene izobrazbe se največkrat utemeljujejo kot bistveni (»substantial differences«), kot jih opredeljuje Lizbonska konvencija, čeprav se za tem pogosto skrivajo nacionalne pomanjkljivosti visokošolskih sistemov oziroma nedokončani procesi bolonjske reforme. Raznolik evropski visokošolski prostor ne bi smel biti ovira avtomatskemu priznavanju diplom.

Glede na zapisano smo do avtomatskega priznavanja in od bistva bolonjske reforme tudi v Sloveniji še daleč, medtem ko so nekateri deli evropskega visokošolskega prostora temu bližje. Med skandinavskimi državami in državami Benelux je takšno priznavanje za namene nadaljnega študija že skoraj dejstvo. Primer »že skoraj« avtomatskega priznavanja kvalifikacij ponujajo nedavno predlagane zakonodajne spremembe v Luxemburgu, ki se za dostop do nadaljevanja študija ne bo več ozirala niti na čas (3 ali 4 leta za prvo ter 1 ali 2 leti za drugo stopnjo) niti na usmeritev (strokovno ali akademsko) pridobljene izobrazbe. Ključna bo torej le stopnja dosežene kvalifikacije v skladu z evropskim kvalifikacijskim ogrodjem (EQF/QF-EHEA). A v Sloveniji ni problem zakonodaja, niti odprtost univerz do priznavanja tujih kvalifikacij, temveč počasnost izvajanja bolonjske reforme.

Zdi se, da je izvajanje bolonjske reforme v Sloveniji vezano zgolj na ne-financiranje t. i. petega letnika, kar je svojevrsten paradoks in absurd, ter na uspešno kratkoročno izmenjavo študentov med študijem, kjer pa že nekateri profesorji ne priznavajo več doseženih študijskih kreditov, ki so jih študentje dosegli v tujini.

Pri prvem problemu se kar naprej »opravičujemo« s staro zakonsko izenačitvijo predbolonjske diplome s sedanjo drugo stopnjo in primanjkovaljem proračunskih sredstev, pri drugim pa se opravičujemo s »slonokoščeno« avtonomnostjo visokošolskih zavodov. Ob tem pa niti ne opazimo, da se evropski visokošolski prostor vedno močnejše vrašča v druge evropske in ne-evropske nacionalne visokošolske sisteme in politike, ki nas, ne glede na našo umeščenost največje in najboljše univerze med prvih 500 univerz na šanghajski lestvici (?), preHITEVAJO »po levi in desni« ter s tem znižujejo vrednost našega znanja in diplom na mednarodnem trgu delovne sile.

... v Sloveniji ni problem zakonodaja, niti odprtost univerz do priznavanja tujih kvalifikacij, temveč počasnost izvajanja bolonjske reforme.

Tu je treba navesti zlasti opozorila naših študentov, da imamo pri avtomatskem priznavanju v Sloveniji izhodiščni problem, ker še vedno nimamo sprejetega nacionalnega ogrODJA kvalifikacij in tako torej že doma ne vemo, katere stopnje so primerljive. V primeru avtomatskega priznavanja bi morale veljati dejstva, da so študijski programi akreditirani v skladu z evropskimi standardi in usmeritvami ter da so doseženi učni izidi diplomantov primerljivi in umeščeni v evropski kvalifikacijski okvir.

Slovenija je bila v okviru delovne skupine BFUG zapROšena, da pripravi poročilo o stanju in izkušnjah na tem področju med državami bivše Jugoslavije oziroma regije Zahodnega Balkana. Poročilo se je razvilo v predlog po tesnejšem sodelovanju med člani BFUG v državah bivše Jugoslavije. Vsi člani BFUG iz regije (Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija, Črna Gora, Makedonija in Slovenija) so

podprli idejo, da ustanovimo delovno pod-skupino na tem območju, z namenom, da ugotovimo možnosti za uveljavitev avtomatskega priznavanja za nadaljevanje študija ter da poskušamo najti poti za odpravo različnih ovir pri priznavanju tujih kvalifikacij za nadaljevanje študija. Idejo o možnosti realizacije avtomatskega priznavanja v regiji Zahodnega Balkana je sprejela tudi iniciativa Regional Platform for Cooperation and Benchmarking iz Novega Sada, ki je financirana iz projekta STREW Tempus, Building Capacity for Structural Reform in Higher Education of Western Balkan Countries ter Regional Cooperation Council s sedežem v Sarajevu.

V sodelovanju z drugimi državami v regiji Zahodnega Balkana, ki se jim pridružuje tudi Kosovo in Albanija, se je pokazalo ključno skupno razumevanje koncepta avtomatskega priznavanja. Pri tem so bistvene enake možnosti dostopa do nadaljevanja izobraževanja, kar pa nujno ne pomeni tudi avtomatskega vpisa v določen študijski program. Za slednje izobraževalna ustanova sama določi in preverja pogoje za vpis v točno določen študijski program, pri čemer je povsem avtonomna.

Zanimivo je vprašanje različnih pravnih okvirjev in praks s področja priznavanja med državami v regiji, ki so izjemno raznoliki. Pravni okvirji in postopki se med državami zelo razlikujejo in variirajo od enakovrednosti (nostrifikacija) do koncepta »acceptance« (vrednotenje), kar je lahko problematično glede na različne družbene, kulturne, politične in ekonomske kontekste. Srbija bi na primer želela vpeljati zelo odprt sistem priznavanja tujih diplom, blizu našemu zakonu, a univerze nekako nočejo odpreti svojega sistema in vztrajajo na principu ekvivalentnosti. A ne glede na razlike v normativnih sistemih prevladuje prepričanje o nujnosti poenostavljenja postopkov priznavanja in ohranitve pravic posameznika, ki izhajajo iz izobraževanja, za namen nadaljevanja izobraževanja, ne glede na razlike v sistemih.

Slovenski zakonodajni okvir je v tem kontekstu naletel na veliko odobravanje in je omejen kot zaželen okvir tudi za druge države. Slovenski Zakon o vrednotenju in priznavanju izobraževanja je glede na ostale države v regiji verjetno res najbolj odprt v smislu sprejemanja v tujini pridobljene izobrazbe (»acceptance«) in prenosa pravic posameznika, ki izhajajo iz njegovega izobraževanja, iz ene države v drugo. Slovenski primer je konceptualno in postopkovno najbolj odmaknjen od koncepta in postopka nostrifikacije v regiji.

Nadaljnja razprava v regiji Zahodnega Balkana tudi kaže, da je vprašanje priznavanja v tujini pridobljene izobrazbe samo vrh integrirane uporabe mnogih bolonjskih orodij pri izvajanju študijskih programov, zlasti tistih, ki se nanašajo na zagotavljanje kakovosti in na usklajenost nacionalnih izobrazbenih ravni z evropskim ogrodjem kvalifikacij. Države iz regije Zahodnega Balkana se tu močno razlikujemo, a smo skupaj presenetljivo hitro ugotovili, da lahko samo dosledna implementacija bolonjskih orodij privede do sistemskega pristopa k enostavnejšemu, hitrejšemu in kredibilnejšemu priznavanju v tujini pridobljene izobrazbe. Do tu je še dolga pot, zlasti zaradi številnih študijskih programov, ki ne izpolnjujejo standardov in kriterijev iz evropskih priporočil za zagotavljanje študijske kakovosti (ESG). Kljub sistemsko pomembnim razlikam med državami, morajo države omogočiti pravico posameznika, da lahko svojo izobrazbo nadaljuje v tujini.

... samo dosledna
implementacija
bolonjskih orodij
privede do
sistemskega pristopa
k enostavnejšemu,
hitrejšemu in
kredibilnejšemu
priznavanju v tujini
pridobljene
izobrazbe.

meznikom do priznavanja in nadaljevanja študija, tudi v drugih okoljih. Pri tem je pomembna dostopnost do vseh informacij, ki lahko nudijo vpogled v proces pridobivanja kvalifikacij.

Velik problem, večji kot si upamo priznati, izhaja iz nekaterih ne-akreditiranih ali slabo akreditiranih, zlasti zasebnih visokošolskih institucij, ki množično podeljujejo diplome, ki se potem poskušajo priznati v drugih, največkrat sosednjih visokošolskih sistemih.

Sistemskih ovir za priznavanje v tujini pridobljene izobrazbe je tako že na majhnem prostoru veliko. Na primer, jasno se je pokazalo, da so oziroma da bodo največji problemi pri različnem umeščanju starih, pred-bolonjskih stopenj v nacionalno ogrodje kvalifikacij, kjer smo se države odločile za različne poti, kar nedvomno predstavlja veliko oviro in ne olajšuje postopkov priznavanja. Razen tega, pa predstavlja velik problem pri uvajanju koncepta avtomatskega priznavanja tudi različna raven sistemov za zagotavljanje kakovosti v državah regije. Poleg vseh znanih dejstev o različni kakovosti visokošolskih institucij v tem delu Evrope, smo se člani BFUG v tem delu Evrope zavezali k večjemu spoštovanju in uvajanju evropskih standardov in usmeritev zagotavljanja kakovosti na področju visokega šolstva (ESG).

Koncept avtomatskega priznavanja ima velik operativni potencial, saj lahko z njim spodbudimo premike pri uporabi vseh ostalih bolonjskih instrumentov. Prihodnje leto bodo o tem na bolonjski konferenci v Armeniji ponovno razpravljali ministri za visoko šolstvo. Bodo povzročili kakšno spremembo?

Pomembno je, kaj lahko in kaj bo iz tega nastalo, kaj se bo spremenilo, kakšna družbena, morda med-nacionalna sprememba se bo zgodila, kako se bo osnovna ideja do takrat še preoblikovala, kdo bo njen nosilec, kdo jo bo podpiral in kdo ji bo nasprotoval. Kakšni interesi bodo vodili oziroma že vodijo ključne protagoniste in druge udeležence pri tej ideji?

Kakšne normative spremembe bodo potrebne in kako se bodo različne institucije odzvale na predlagane spremembe? Kdo jih bo podprl in sprejel za svoje, katere institucije, ministrstva in/ali univerze in katere družbene skupine v njih, rektorji, profesorji, študentje, potencialni zaposlovalci? Ali vse univerze in fakultete, javne in zasebne, enako? Bodo ministrstva, zlasti njihov politični in najmočnejši del, podprla spremembe? Pa študentje, bodo zapopadli idejo, se borili za njihovo uresničitev in morda na njo vezali tudi druge ideje in predloge; kateri študentje in katere organizacije? Ali v vseh državah enako? In še druga neznanka, zaposlovalci. Ali bodo terjali avtomatsko priznavanje tudi za namene zaposlovanja ali pa morda to tam sedaj že poteka tako in se visokošolski sektor samo prilagaja temu, kar v »realnem sektorju« tako ali drugače že obstaja in poteka. Ali vsepovsod enako? Kakšna bo pri tem vloga Slovenije in na katero mesto nas bo avtomatsko priznavanje postavilo v množici drugih visokošolskih sistemov?

Koncept avtomatskega priznavanja ima velik operativni potencial, saj lahko z njim spodbudimo premike pri uporabi vseh ostalih bolonjskih instrumentov.

dr. Stojan Sorčan

Mag. Marja Medved je vodja sektorja za mobilnost in koordinatorica projekta slovenske skupine ekspertov

Nacionalna skupina bolonjskih ekspertov v letih 2011–2013

Slovensko skupino bolonjskih ekspertov predstavlja paleta strokovnjakov, ključnih deležnikov na področju terciarnega izobraževanja, ki delujejo vsak na svojem področju implementacije bolonjskega procesa. Primarni namen delovanja 14 ekspertov je bil podpora in promocija uresničevanja bolonjske reforme v slovenskem prostoru. Poleg njihovega lastnega usposabljanja, aktivne udeležbe na seminarjih, konferencah in posvetih doma in v tujini, so eksperti predvsem v lastnih institucijah pripomogli k uresničevanju zadanih ciljev.

Tako so v teh letih njihovega mandata poleg vsakoletnega nacionalnega posveta o visokem šolstvu, nastali številni regionalni dogodki, osredotočeni na specifična področja, izzive terciarnega izobraževanja. Konkretnije se je skupina lotila vloge visokega šolstva v družbi, regiji in odnosu do gospodarstva, zaposljivosti diplomantov ter tesnejšega sodelovanja s svetom dela, nacionalnega ogrodja kvalifikacij in z njim povezanih rezultatov učenja v terciarnem izobraževanju ter mednarodne mobilnosti in internacionalizacije. Slednja je bila izpostavljena na nacionalnem posvetu, ob boku z diverzifikacijo visokega šolstva in njegovo kakovostjo ter financiranjem.

Izzivov, s katerimi se danes sooča terciarno izobraževanje, ni malo. Skupina ekspertov se jih je lotevala na čim bolj praktičen način.

Predvsem je skupini uspelo ozaveščati svoje kolege, partnerje in širšo javnost, v kateri delujejo kot posamezniki in institucije. V tem so postali prepoznavni kot skupina strokovnjakov, ki podpira uresničevanje bolonjskega procesa v praksi. Kljub temu, da skupina ni imela vidnejšega systemskega vpliva, so izkušnje zadnjega projekta pozitivne in bi želeli s svojim poslanstvom nadaljevati tudi v prihodnje. V letu 2014 Evropska komisija načrtuje nov razpis, na katerem pričakujejo predvsem nadaljnje strategije in načrte s strani pristojnih nacionalnih oblasti.

mag. Marja Medved

Mag. Marja Medved

Prof. dr. Julijana Kristl

Prof. dr. Julijana Kristl je profesorica na dodiplomskih in podiplomskih študijskih programih, predava farmacevtsko tehnologijo, nanotehnologijo in kozmetologijo na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani. Med drugim je bila v obdobju 1991–1995 prodekanja in od 1999–2003 dekanja Fakultete za farmacijo Univerze v Ljubljani ter od 2003–2005 predstojnica katedre za farmacevtsko tehnologijo. Od leta 2005 je prorektorica za študijsko dejavnost na Univerzi v Ljubljani.

Dodiplomski študij – izobraževanje v družbi znanja in izzivi prihodnosti

Kako ocenjujete umestitev dodiplomskega študija v terciarno izobraževanje in ali smo pri prenovi študijskih programov uspešno sledili ciljem in evropskim smernicam?

Vprašanje je izredno široko in je tesno povezano s prenovo visokošolskega izobraževanja v zadnjih desetih letih v Evropi. Pri tem seveda ne moremo mimo konteksta, v katerem je le-ta potekala. V Evropi segajo začetki v leto 1999 s podpisom Bolonjske deklaracije, Slovenija pa je pričela z uvajanjem bolonjskih načel s spremembo Zakona o visokem šolstvu (ZViS-D 2004).

Univerza v Ljubljani (UL), kot tudi drugi visokošolski zavodi, so smiselno sledili desetim ključnim strateškim ciljem za razvoj evropskega visokošolskega prostora, pomembnim za uresničevanje sprememb v visokem šolstvu do leta 2010.

Članice UL so prenavljale študijske programe ob upoštevanju nacionalne specifičnosti in pogojev ter ob hkratnem upoštevanju primerljivosti s sorodnimi programi na evropskih univerzah. Novi programi imajo različne usmeritve, da so zadostili raznolikosti individualnih in akademskih potreb ter potreb trga dela. Ob pregledu uresničenih ciljev bolonjske prenovе (vrednotenje študentovih obveznosti v kreditnih točkah (KT), trajanje študijskih programov v KT, 10-odstotna izbirnost, opis pričakovanih znanj, spretnosti in kompetenc za vsak program, javno objavljeni zborniki programov, priloge k diplomam v slovenskem in angleškem jeziku, skupni študijski programi, internacionalizacija) lahko ugotovimo, da smo bili uspešni. Vloženih je bilo veliko naporov, narejenega ogromno dela za pripravo študijskih programov in njihovo akreditacijo, še več pa za samo implementacijo in izvajanje. Če bi danes znova začeli, bi verjetno delali drugače, predvsem bi se izognili korakom, za katere smo mislili, da so pravilni, pa se je izkazalo drugače.

Če bi danes znova začeli, bi verjetno delali drugače ...

Ali prva bolonjska stopnja nudi zadostne kompetence diplomantom za prehod na trg dela? Kako bi lahko izboljšali pridobivanje aplikativnih kompetenc diplomantov prve bolonjske stopnje?

Tu ni ovira sama bolonjska stopnja, pač pa zavedanje izobraževalnih ustanov, strokovnih zavodov in družbe, da omogočijo pogoje za razvoj kompetenc. Pojem kompetenc, kot se v zadnjem času uveljavlja v izobraževanju in oblikovanju politik, pomeni sposobnost uporabe znanja v praksi. Poznane so tri kategoriji kompetenc: teoretične, strokovno specifične in generične, ki so pogosto med seboj povezane. Pridobljeno znanje med študijem v razmerju do kompetenc samo po sebi še ne pomeni dejanske zmožnosti za uporabo znanja. Za spodbujanje relevantnih delovnih izkušenj so snovalci programov pripravili učne načrte za praktično usposabljanje v visokošolskih strokovnih programih in jih ekvivalentno ovrednotili s KT, kar predstavlja dobršen delež pridobivanja in razvijanja kompetenc. Naloga študentov je, da integrirajo na fakulteti pridobljeno znanje s prakso, ki jim zagotavlja avtentične učne situacije, v katerih lahko teoretično znanje sami preizkusijo. Poleg tega je dan poseben poudarek možnostim praktičnega usposabljanja v mednarodnem okolju, kar je le še en mehanizem več za pridobivanje zgoraj navedenih kompetenc.

Za pomoč študentom pri pridobivanju in razvoju aplikativnih kompetenc smo na vseh univerzah v Republiki Sloveniji razvili karierne centre oziroma centre za poklicno svetovanje.

Ti skrbijo za tiste študente, ki v sistem izobraževanja vstopajo, in tiste, ki iz njega izstopajo in iščejo zaposlitev. Karierni centri so v tesnem stiku z delodajalci, kjer spoznavajo njihove potrebe in te posredujejo študentom s svetovanjem pri izboru izbirnih predmetov in študentskih praks doma ali v tujini.

Ali menite, da se je z bolonjsko reformo prenovil tudi način izvedbe študijskih programov, ali se je preoblikovala zgolj njegova forma? Je po vašem mnenju študijski proces v zadostni meri usmerjen na študenta?

Percepcija o novem načinu izvajanja študijskih programov je danes zelo povezana z izredno hitrim razvojem informacijsko komunikacijske tehnologije v zadnjih letih, kar še posebej spodbuja tudi Evropska komisija (Innovative teaching and learning for all through new technologies and Open educational resources in Europe).

Pristop univerze k poučevanju in učenju temelji na raziskovalnem delu, spletna orodja pa olajšajo dostopnost. Pomembno je doseči intelektualni razvoj študentov, njihovo sposobnost za neodvisno razmišljanje, kritično presojo in uporabo znanja v različnih delovnih in življenjskih okoljih. V ta namen so različne članice UL uvedle več novih oblik poučevanja in učenja, ki se vse bolj uveljavljajo na različnih študijskih smereh in dajejo boljše učne rezultate. To so

Pridobljeno znanje med študijem v razmerju do kompetenc samo po sebi še ne pomeni dejanske zmožnosti za uporabo znanja.

problemsko učenje (problem based learning), izkustveno učenje (hands-on approach), sodelovalno učenje (collaborative learning), projektno učenje (project based learning) in druge.

Dejstvo je, da se zavedamo potreb po učinkovitejšem razvoju in vključevanju informacijsko komunikacijskih orodij in multimedijskih pristopov za posredovanje tako teoretičnih znanj študentom, praktičnih izkušenj v virtualnih laboratorijih, kakor tudi interaktivnega dela, spremljanja opravljenih nalog in poročil ter ocenjevanja. Tovrstni načrti so že vključeni v kratkoročne strategije številnih visokošolskih zavodov.

Usmerjenost študijskega procesa na študenta je povezana z doseganjem učnih rezultatov, predvidenih v študijskih programih. Zavedanje o konceptu učnih rezultatov se je povečalo, ko se je začelo govoriti o evropskem kvalifikacijskem okviru, ki se zadnja leta vzpostavlja tudi v Sloveniji. Glavna zamisel kvalifikacijskega okvira je potreba po prevajanju učnih rezultatov v aktivnosti, potrebne za trg dela. Zato se usmerjenost na študenta povečuje, ker se le tako lahko dosega večji učni rezultati tako na področju pridobivanja strokovnih znanj, spretnosti in kompetenc za povečanje zaposlitvenih možnosti, motivacijo za osebno rast in aktivno udeležbo v družbi.

Bolonjski proces in evropeizacija visokošolskega izobraževanja?

Evropska komisija ugotavlja, da je za uresničitev strategije Evropa 2020 posodobitev visokega šolstva potrebna in nujna, ker če bo ustrezno podprta, bo lahko motor evropske konkurenčnosti, inovativnosti in socialne kohezije in ključna gonilna sila za rast in delovna mesta v Evropi. Toda to evropsko razsežnost, ki je glavno sporočilo strategije Evropa 2020, bo mogoče doseči le s posodobitvijo visokega šolstva, z doseganjem partnerstva z državami članicami in povečanjem finančnega proračuna za obdobje 2014–2020 namenjenega za »naložbe v znanje«, kamor sodijo predvsem nove tehnologije in prosto dostopni izobraževalni viri.

Evropska komisija ugotavlja, da je za uresničitev strategije Evropa 2020 posodobitev visokega šolstva potrebna in nujna ...

Države članice EU so v prvi vrsti odgovorne za svoje sisteme izobraževanja in usposabljanja, visokošolske institucije pa so avtonomne organizacije v večini držav.

Evropska komisija ima le podporno vlogo v sodelovanju z organi držav članic pri opredeljevanju vprašanj, ki dokazujejo, kaj deluje in kaj ne, določa skupne cilje in spodbuja učenje drug od drugega.

Dejstvo je, da je nadaljnja posodobitev evropskih visokošolskih sistemov odvisna od močnih univerz in drugih visokošolskih ustanov, ki lahko uveljavljajo svoje temeljne naloge razvoja znanja, prenosa in razširjanja, kot tudi igrajo osrednjo vlogo v inovacijski verigi. Na ravni EU so dejanja usmerjena ne le na podporo dolgoletne

dejavnosti, pač pa tudi na izboljšanje preglednosti, mobilnosti in mednarodno izmenjavo ter sodelovanje.

Kateri ukrepi so nujni za nadaljnji napredek in razvoj na področju kakovosti študijskih programov prve stopnje?

Napovedovanje ob hitrih nepredljivih spremembah ni enostavno. Dejstvo je, da se univerze in drugi visokošolski zavodi danes nahajajo v zelo paradoksalnih družbenih razmerah, ki jih ponazarja slogan »več za manj«. Več pričakujejo študenti in delodajalci, zmanjšuje pa se državni proračun za izobraževanje in raziskovanje, zato lahko ukrepe načrtujemo, njihova implementacija pa je na marsikaterem visokošolskem zavodu vprašljiva. Kljub temu pa ni časa za postanek, kajti tehnološke inovacije spreminjajo cele panoge, ne le lokalno, pač pa globalno, veliko hitreje kot kdajkoli prej. Digitalna tehnologija ni več zgolj v računalnikih in pametnih napravah, ampak je stopila v proizvodnjo, gospodinske aparate, medicinske pripomočke in drugam. To pomeni, da bodo milijarde vsakdanjih predmetov prej ali slej opremljene s tehnologijo shranjevanja in obdelovanja informacij, ki jih bodo izmenjevali prek spleta. Predvidevanja na tem področju so neizmerna, tako na strani proizvodnje kot uporabe, kar zahteva tudi tehtno ukrepanje na področju izobraževalnih strategij in njihovem udejanjanju. Ključni ukrepi za nadaljnji napredek in razvoj kakovosti študijskih programov prve stopnje so usmerjeni v:

- natančen pregled doseganja učnih rezultatov in po potrebi prenova programov prve stopnje, tako visokošolskih kot univerzitetnih, glede na odziv študentov, neodvisnih ocenjevalcev, delodajalcev in drugih strokovnih teles, z vidika kompetentnosti za zaposlitev ali nadaljevanje izobraževanja;
- razvoj novih metod poučevanja in učenja, vzpostavitev ustreznega spletnega okolja;
- nenehno preverjanje in zagotavljanje kakovosti;
- karierno svetovanje in proaktivno ugotavljanje vzrokov za majhen uspeh in motiviranost študentov;
- zagotavljanje ustreznih kompetenc zaposlenih za poučevanje v visokem šolstvu z rednim usposabljanjem zaposlenih pedagoških delavcev in sodelavcev.

»Danes je iskana zelo dobra delovna sila, ne glede na regionalne, nacionalne in druge meje, in od nje pričakujejo znanje in kompetence, ki jih potrebujejo,« so nedavno povedali delodajalci na posvetu s študenti UL. Pri tem so tudi izpostavili, naj ne izbirajo vedno lažje in udobnejše poti.

... univerze in drugi visokošolski zavodi se danes nahajajo v zelo paradoksalnih družbenih razmerah, ki jih ponazarja slogan »več za manj«.

prof. dr. Julijana Kristl

Prof. dr. Mihaela
Koletnik

Prof. dr. Mihaela Koletnik je doktorica jezikoslovnih znanosti, redna profesorica za slovenski jezik in prorektorica za študijsko dejavnost na Univerzi v Mariboru.

Programska binarnost

Kakšne so bistvene razlike med univerzitetnim in visokošolskim strokovnim študijskim programom z vidika pridobljenih kompetenc? Kaj to pomeni za zaposlovanje diplomantov univerzitetnih in visokošolskih strokovnih programov? Se vam zdi, da obstaja zavedanje o razlikah med kompetencami diplomantov pri delodajalcih?

Programsko binarnost na dodiplomskem študiju smo v Sloveniji dobili s prvim Zakonom o visokem šolstvu, kar pomeni, da letos praznuje dvajset let. Nastala je kot pragmatična rešitev v obdobju, ko se je hitro začel povečevati vpis v terciarno izobraževanje in je binarnost znotraj obstoječih institucij sledila temu trendu z večjo študijsko ponudbo. Dvajset let je izjemno dolga doba za specifiko v izobraževalnem sistemu, ki je zlasti v zadnjem času po mnenju mnogih slaba in potrebna temeljite prenov. Spremembe predvideva tudi Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva (ReNPVŠ11-20) z novo opredelitvijo binarnosti oziroma z ločitvijo univerzitetnih in strokovnih študijskih programov. Pri tem moramo vedeti, da je do resnejših kritik in pomislekov glede ustreznosti programske binarnosti prišlo šele po spremembi zakonodaje ob uvedbi bolonjske prenov, ki je bistveno vplivala na trajanje in umestitev univerzitetnih študijskih programov in le malo na visokošolske strokovne programe. S tem se je zabrisala prejšnja razlika med visokoškolskimi strokovnimi in univerzitetnimi študijskimi programi.

Diplomanti visokošolskih strokovnih študijskih programov veljajo – tudi zaradi obveznega praktičnega usposabljanja v času študija – za bolj aplikativne strokovnjake, medtem ko naj bi diplomanti univerzitetnih programov pridobili več temeljnih znanj, razvijali kritično razmišljanje ter intelektualno neodvisnost.

Vendar je treba pri obeh upoštevati še bolonjsko načelo, v skladu s katerim naj bi bili diplomanti zaposljivi že po prvi stopnji in torej tudi univerzitetni študij ne more biti namenjen zgolj pripravi za študij na drugi stopnji.

Kako ocenjujete umeščenost visokošolskih strokovnih programov v terciarno izobraževanje z vidika vstopnih in izstopnih pogojev?

Delodajalci so nas opozorili, da so razlike v kompetencah obeh vrst diplomantov majhne, problem pa še zlasti predstavljajo razdrobljenost študijske ponudbe, številne prenovne izobraževalnega sistema in s tem povezane

... ob uvedbi bolonjske prenov, se je zabrisala prejšnja razlika med visokoškolskimi strokovnimi in univerzitetnimi študijskimi programi.

spremembe strokovnih naslovov v zadnjih letih, zaradi česar se delodajalci težko znajdejo pri zaposlovanju. V praksi pogosto predstavlja problem že uvrstitev določene diplome na ustrezno raven izobrazbe. Tega ne znajo niti vsi kadrovske delavci, kaj šele ostala javnost, pri čemer niso izjema niti diplomanti. Po naših izkušnjah kandidate za študij bolj kot razlika v kompetencah in zaposljivost po prvi bolonjski stopnji zanimajo pogoji za vpis in možnost nadaljevanja študija na drugi stopnji. Prav ti dve področji sta tisti, ki zaradi veljavne zakonske ureditve onemogočata večjo razliko med tema vrstama programov. Kljub različnim kompetencam diplomantov obeh vrst študijskih programov prve stopnje Zakon o visokem šolstvu določa popolnoma enakopravno obravnavo obeh ob vpisu na študijske programe druge stopnje, kar lahko na nek način predstavlja zavajanje diplomantov.

Katerim diplomantom naj bi bil v prvi vrsti torej namenjen študij na drugi stopnji? Je naloga visokošolskega zavoda, da po vstopu na drugo stopnjo poskrbi za izenačitev kompetenc in znanj študentov, da bodo lahko uspešno opravljali obveznosti? Ali naj torej del študijskega programa na drugi stopnji nameni pridobivanju temeljnih znanj, ki jih diplomanti visokošolskih strokovnih programov niso pridobili na predhodnem študiju, ali je to naloga in odgovornost posameznih študentov?

Ali je po vašem mnenju 10 let po vpeljavi bolonjske reforme, še smiselno ohranjati tako programsko kot institucionalno binarnost na univerzitetni ravni?

Univerza v Mariboru je že v svojih izhodiščih pri pripravi ReNPVŠ11-20, ki jih je sprejel Senat Univerze v Mariboru 30. 3. 2010, zapisala¹, da se ne zavzema za enostavno izločitev visokošolskih strokovnih programov z univerz, pri čemer v osnovi ni bilo jasno, ali je predvidena rešitev s politehniko kot institucionalno obliko izven univerz mišljena zgolj za študijske programe s področja tehnike ali tudi za vse ostale visokošolske strokovne študijske programe.

Po našem mnenju bi vsaka izločitev študijskih programov z univerz zmanjšala možnosti precejšnjemu delu generacije za vpis na dokaj kakovostno terciarno izobraževanje, predvsem pa univerze zgolj zaradi tega ne bi postale kakovostnejše ali celo elitne. Zapisali smo tudi, da binarnost na drugi in tretji stopnji ni realna, kljub temu da bi z njo okrepili razlike in drugačnost. Za tako majhen in razdrobljen visokošolski prostor, kot je slovenski, bi to pomenilo tudi precejšnjo podražitev študija, ki ne bi sorazmerno prispevala k dvigu kakovosti. V današnji finančni situaciji v slovenskem visokošolskem sistemu ocenjujemo prehod na institucionalno binarnost kot

V praksi pogosto predstavlja problem že uvrstitev določene diplome na ustrezno raven izobrazbe.

¹http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/visoko_solstvo/UM_-_Razvoj_2.pdf

povsem nerealno možnost, čeprav je res, da tudi programska binarnost nekoliko viša stroške izvedbe. Cena izvedbe visokošolskega strokovnega študija bi že sedaj lahko bila nekoliko nižja, če bi visokošolski strokovni študij v večji meri izvajali izvajalci z nižjimi habilitacijskimi nazivi. Če bi ti hkrati imeli bogate praktične izkušnje, bi se bolj približali osnovnemu namenu teh programov in vplivali tudi na diferenciacijo programov na prvi stopnji.

Ali obstoječa binarnost v Sloveniji predstavlja dodatno finančno breme za javna sredstva ?

V okviru strateških ciljev Univerze v Mariboru, sprejetih na vseh organih novembra 2013, smo si zastavili, da se bomo dolgoročno opredelili glede izvajanja in postopnega prenosa visokošolskih strokovnih študijskih programov v druge organizacijske oblike.

V vmesnem obdobju si bomo prizadevali za večje ločevanje med univerzitetnimi in strokovnimi študijskimi programi v skladu z njihovo namembnostjo. V sodelovanju z okoljem želimo poskrbeti za več sodelovanja študentov z delodajalci in za vključitev predstavnikov delodajalcev v sam proces načrtovanja in razvoja študijskih programov vseh stopenj. To je zlasti pomembno pri visokošolskih strokovnih programih, kjer predlagamo ustanovitev programskih svetov, preko katerih bodo zunanji deležniki sodelovali pri oblikovanju in spreminjanju študijskih programov.

Je potrebna reorganizacija obstoječega sistema binarnosti v Sloveniji?

Naš predlog glede rešitve programske binarnosti ostaja nespremenjen, in sicer ponovno predlagamo, da se binarnost na prvi stopnji postopoma ukine na način, da se zakonsko predvidi zgolj ena vrsta študijskih programov, ki jih lahko fakultete oblikujejo bolj akademsko ali bolj praktično, odvisno od specifike študijskega področja in potreb trga dela.

prof. dr. Mihaela Koletnik

... binarnost na drugi in tretji stopnji ni realna, kljub temu da bi z njo okrepili razlike in drugačnost.

Izr. prof. dr. Andrej Sotlar je predavatelj na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Opravljal je različne funkcije, od leta 2009 pa je prodekan za mednarodno sodelovanje in Erasmus koordinator.

Internacionalizacija visokega šolstva

S katerimi ukrepi bi po vašem mnenju lahko sledili smernicam na področju internacionalizacije, skladno z NPVŠ?

Slovenski visokošolski prostor je (tudi) na področju internacionalizacije prišel do razvojne točke, ko je potreben premislek o nadaljnji poti. V to nas ne silijo samo trenutne težave zaradi gospodarske in finančne krize, neugodnih demografskih kazalcev in stanja na trgu dela, ki od visokošolskih institucij zahtevajo racionalizacijo in hitro prilagajanje. V to nas silijo tudi svetovni trendi mednarodnega sodelovanja in povezovanja visokošolskih institucij, njihovih pedagoških in raziskovalnih potencialov, ki vodijo v večjo mobilnost študentov, visokošolskih učiteljev in raziskovalcev ter razvijanje skupnih, mednarodno prepoznanih programov in raziskovalnih projektov. Internacionalizacija visokošolskih zavodov je imperativ, ki ne prinaša zgolj uspeha v mednarodnem okolju, ampak pomeni tudi primerjalno prednost v domačem visokošolskem prostoru. Ukrepi, ki naj bi internacionalizacijo pospešili, se gotovo nanašajo na povečanje sredstev za pripravo in izvedbo skupnih študijskih programov in programov v tujem jeziku, raziskovalnih projektov in seveda vseh oblik mobilnosti.

Ob napovedanem oblikovanju posebnega štipendijskega oziroma finančnega sklada za mobilnost študentov, visokošolskih učiteljev in raziskovalcev s prednostnih regij in držav v Republiko Slovenijo, ne bomo smeli pozabiti na tovrstno podporo slovenskim študentom, profesorjem in raziskovalcem, ki bodo želeli v tujino.

Prav tako bo treba narediti korake za enostavnejšo uvedbo poučevanja v tujih jezikih ter ustrezno stimulirati zaposlene na univerzah, ki so nosilci internacionalizacije (ne samo skozi zahteve po njihovi mednarodni mobilnosti, ki izhajajo iz habilitacijskih meril, ampak tudi skozi nagrade za tiste, ki prostovoljno že vrsto let izvajajo študijski proces v tujem jeziku na domači univerzi).

Izr. prof. dr. Andrej Sotlar

Slovenski visokošolski prostor je (tudi) na področju internacionalizacije prišel do razvojne točke, ko je potreben premislek o nadaljnji poti.

Ali potrebujemo nacionalno strategijo internacionalizacije in kaj bi ta morala vključevati?

Tu gre za več vidikov. Prvič, sam v zvezi s strategijami zelo rad citiram antičnega filozofa Seneca, ki je dejal, da nam nič ne pomaga dober veter, če ne vemo, kam bi radi pluli. Zato strategije podpiram, tudi nacionalno strategijo za internacionalizacijo visokega šolstva. Drugič, če smo legalisti, potem je tudi prav, da jo pripravimo, saj tako narekuje Nacionalni program visokega šolstva. In tretjič, nobena strategija nam ne bo pomagala, če vanjo ne bomo verjeli in se je poskušali držati, potem ko jo bomo dogovorili! Tudi sedaj univerze in fakultete ne sedijo križem rok in pripravljajo svoje strategije in programe internacionalizacije.

Pri vseh strategijah obstaja nevarnost prevelikega normiranja in ukalupljanja, zato menim, da bi morala biti nacionalna strategija dovolj kratka in ohlapna, da bi se v njej našli vsi visokošolski zavodi, profesorji in študenti, ki bi si internacionalizacijo ukrojili po svoji meri in potrebah.

Slovenija si kvantitete ne more privoščiti, delati mora na kakovosti mednarodnih povezav. Strategija bi vsekakor morala izhajati iz kontinuitete mednarodnega (so)delovanja, upoštevanja dobrih praks, ekonomičnosti, uresničljivosti in razvojnih prioritet slovenskih visokošolskih zavodov.

Kako bi lahko zagotovili večjo primerljivost študijskih programov z mednarodnim okoljem?

Ne bi si upal trditi, da je sedanja primerljivost študijskih programov slaba – nenazadnje je treba v postopkih (re)akreditacij študijskih programov takšno primerljivost vedno znova dokazovati. Postavlja pa se mi vprašanje, s kom prvenstveno naj bodo ti programi primerljivi – s programi univerz iz EU, širše Evrope, ZDA ali katerimi drugimi, ki so morda na Šanghajski lestvici uvrščene pred slovenskimi univerzami. Včasih se mi namreč zazdi, da v akreditacijskih postopkih zaznam svojevrsten etnocentrizem evropskega visokošolskega prostora. Ob tem se večkrat spomnim, da je bilo ob razpravah o uvedbi bolonjskih programov izpostavljeno tudi tekmovanje z (predvsem) ameriškimi univerzami.

Zato sem prepričan, da bi morali slovenski in mednarodni študijski programi s slovensko udeležbo vsebovati vse najboljše, kar obstaja in je za nas uporabno, ne glede na to, kje na svetu se nahaja, kar ne bi smelo biti preveč težavno, če je znanost univerzalna.

... nobena strategija nam ne bo pomagala, če vanjo ne bomo verjeli ...

Seveda pa se moramo tu zavedati tudi določenih specifičnosti, na primer na področju humanistike in umetnosti.

S kakšnimi ukrepi lahko izpolnimo zastavljene cilje na področju mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja in študentov?

Pri profesorjih predvsem z večjo fleksibilnostjo pri organizaciji in izvedbi pedagoškega in raziskovalnega dela, z zmanjšanjem administrativnih ovir in ustrezno finančno in logistično podporo. Pri študentih pa s fleksibilnejšim priznavanjem v tujini opravljenih obveznosti, z ustreznim financiranjem mobilnosti, še posebej večjo pomočjo študentom, ki prihajajo iz socialno šibkejših družin in se težje odločajo za odhod v tujino, ter z zagotovitvijo močne logistične podpore mednarodne dejavnosti in mobilnosti na fakultetah oziroma univerzah.

Tudi tu bo treba zagotoviti boljše finančne in kadrovske pogoje, če EU resno misli s tako drastičnim dvigom stopnje mobilnosti do leta 2020.

Kakšne so po vaši oceni priložnosti in ovire transnacionalnega izobraževanja v Sloveniji in tujini?

Glavne priložnosti vidim v dejstvu, da je slovenski visokošolski prostor majhen, zato mora že po definiciji biti fleksibilen. Ovire vidim predvsem v morebitni neustrezni zakonski ureditvi in administrativnih postopkih, ki ne sledijo, ne strateškimi dokumentom s področja visokega šolstva ne hitrim spremembam v mednarodnem okolju, v dolgotrajnih postopkih uvajanja in spreminjanja (mednarodnih) študijskih programov, pa tudi v nesposobnosti oziroma nepripravljenosti tujih partnerjev glede dogovora o vseh vidikih skupnih študijskih programov (npr. izdajanje diplom).

izr. prof. dr. Andrej Sotlar

... slovenski
visokošolski prostor
je majhen, zato mora
že po definiciji biti
fleksibilen.

Prof. dr. Roberto
Biloslavo

Prof. dr. Roberto Biloslavo je bil prorektor za študijske zadeve na Univerzi na Primorskem v obdobju od leta 2008 do 2011, pred tem imenovanjem je bil od septembra 2006 prodekan za izobraževanje – dodiplomski študij na Fakulteti za management Koper Univerze na Primorskem. Dr. Biloslavo je redni profesor in nosilec več predmetov na dodiplomskem in podiplomskem študiju omenjene fakultete. Kot gostujoči predavatelj je v obdobju od julija do avgusta 2007 predaval na Hawai'i Pacific University, College of Business Administration (ZDA) in na University of Hawai'i at Manoa, Shidler College of Business (ZDA).

Slovensko ogrodje kvalifikacij

Zakaj se je Slovenija odločila za sprejem ogrodja kvalifikacij, če to ni bilo obvezno?

Zaradi načela subsidiarnosti, po katerem deluje evropska politika na področju izobraževanja, praktično noben ukrep, ki ga predlaga EU, »ni obvezen«. Ker pa smo članica EU, politiko pa kreirajo članice EU, se pričakuje, da to politiko tudi izvajamo oz. podamo jasne razloge, zakaj je ne. SOK je bil zasnovan tako zaradi izboljševanja razumljivosti slovenskega sistema s strani evropskih državljanov in s tem lajšanja mobilnosti, kot tudi zaradi nekaterih notranjih izzivov, ki so podrobneje opisani v poročilu o SOK.

Smo zadnji med državami, ki so se obvezale za sprejem NOK in ga še niso sprejele. Kaj so razlogi za predolg proces?

Na to vprašanje žal ne znam odgovoriti. Končno poročilo umeščanja SOK v EQF in QF EHEA SOK je bilo predstavljeno pred evropsko komisijo v maju 2013. Za polno uveljavitev SOK pa je potreben sprejem ustreznega zakona.

Osnutek zakona je po mojem vedenju imenovana komisija pripravila in se trenutno nahaja na MIZŠ.

Je 10-stopenjska lestvica napaka, glede na 8-stopenjski EQF? Zakaj odločitev za 10 stopenj? Kako bo SOK povezan s Klasius in ISCED?

SOK ustreza slovenskemu kvalifikacijskemu sistemu, EQF pa ni neposredno vezan na noben kvalifikacijski sistem, ampak je orodje, ki omogoča medsebojno razumevanje različnih kvalifikacijskih sistemov, ki imajo tudi različno število ravni.

Države, ki so se odločile za osemstopenjsko ogrodje, so to naredile zato, ker so imele namen doseči zlasti cilje, vezane na mobilnost; države, ki so se odločile drugače, so to naredile zato, ker niso želele s sprejemanjem ogrodja kvalifikacij povzročati notranjih reform.

SOK je bil zasnovan tako zaradi izboljševanja razumljivosti slovenskega sistema s strani evropskih državljanov ...

Slovenija se uvršča med slednje. Od samega začetka snovanja SOK je bila prisotna želja, da se z njim ne posega globlje v kurikularne dokumente na nobeni izmed ravni izobraževanja. V poročilu SOK je na str. 31 zapisano: »SOK je komunikacijsko ogrodje z manjšim reformnim dometom.«

O povezavi s KLASIUS pa piše v zaključnem poročilu (str. 33):

Kljub sorodnosti, se SOK in KLASIUS razlikujeta:

- 1) Ključna razlika med SOK in KLASIUS je ta, da je SOK – kljub svoji komunikacijski naravi – razvojno orodje, ki ima namen vplivati na značilnosti, kakovost, zahtevnostne ravni kvalifikacij, česar KLASIUS kot statistično orodje ne more. SOK ima torej namen voditi nadaljnji kakovostni razvoj vseh vrst kvalifikacij, medtem ko KLASIUS obstoječo stvarnost le zajema.
- 2) S SOK želi slovenska država narediti sistem kvalifikacij v državi pregleden, kar do sedaj ni bil v zadostni meri. K preglednosti bo prispeval tudi register kvalifikacij SOK. Preglednost bo predvsem v prid državljanom, da se bodo lažje znašli med vso raznoliko ponudbo izobrazb in kvalifikacij. Prispevalo naj bi tudi k osveščanju državljanov za pomen vseživljenjskega učenja.
- 3) Reforma izobraževanja in nenehne spremembe v sistemu izobraževanja in kvalifikacij so v poosamosvojitvenem obdobju vnesle precej sprememb tudi na terminološkem področju. Statistično orodje vseh ne more rešiti, zato medresorska skupina, ki je SOK razvila, upa, da je tudi na terminološkem področju vnesla več preglednosti in skladnosti z obstoječo prakso.

SOK pa neposredne povezave z ISCED nima, ker ima ISCED drugačne namene in ker je bil v času priprave SOK tudi ISCED v prenovi. Tudi na evropski ravni se o razmerju še razpravlja. Do sedaj je bilo dorečeno le to, da so zadnje štiri stopnje ISCED 2011 usklajene s štirimi stopnjami v visokošolskem ogrodju in tudi z EQF (govorimo torej o treh instrumentih, ne dveh, ki so na terciarni ravni medsebojno usklajeni).

Zakaj sploh SOK? Je razlog opisovanje in prepoznavanje kompetenc, znanj in spretnosti ter osveščanje delodajalcev ali samo zadovoljitev EU prostora in neizstopanje Slovenije. Za kaj se bo SOK uporabljal? Gledano samo slovenski VŠ prostor in trg dela?

To je zelo široko vprašanje, ki terja odgovor na več staneh. Deloma je odgovor na to vprašanje podan v zaključnem poročilu SOK (glej npr. str. 28–34; 41–42).

S SOK želi slovenska država narediti sistem kvalifikacij v državi pregleden, kar do sedaj ni bil v zadostni meri.

Velja pa si ob tem zastaviti tudi vprašanje, ali bi Slovenija kaj izgubila, če bi se iz sodelovanja o teh vprašanjih v EU izločila.

EQF je le eno izmed številnih orodij in iniciativ, ki jih v Evropi razvijamo, da bi dosegli cilje, zapisane tako v Lizbonski pogodbi kot v Evropi 2020. Zdi se mi pomembno, da pri tem kot članica EU sodelujemo, vendar da si orodja prilagodimo glede na svoje potrebe, cilje in razumevanje: ohraniti svojo držo, razmisliti o politiki in si jo prilagoditi, to pomeni ohranjanje lastne držbe in ne slepega sledenja. Če bi slepo sledili, bi npr. prevedli osem stopenj EQF, pa jih nismo.

V medresorski delovni skupini, na javnih razpravah, v ekspertni skupini, pravzaprav nikjer delodajalci niso bili vključeni. Bodo delodajalci oz. zaposlovalci prepoznali SOK kot relevanten dokument?

Delodajalci so bili vključeni – formalno v medresorsko skupino (predstavnika GZS in OZS), kot tudi vabljeni na posvete, ki so se organizirali v okviru predstavitve SOK in javne diskusije. Kaj dosti interesa za sodelovanje na teh predstavitev res niso pokazali, treba pa je tudi razumeti, da je priprava SOK sovpadla s finančno-ekonomsko krizo, ki je v marsičem določala agendo delodajalcev. Pričakovati pa je, glede na dosedanje odzive njihovih predstavnikov, da težav s prevzemanjem SOK z njihove strani ne bo. Pri tem pa ne gre za relevantnost samega SOK, ampak za razumevanje prednosti, ki jih prinaša SOK zanje, kot je izrazito povečanje transparentnosti sistema kvalifikacij v državi in vključitev dodatnih kvalifikacij.

prof. dr. Roberto Biloslavo

EQF je le eno izmed številnih orodij in iniciativ, ki jih v Evropi razvijamo, da bi dosegli cilje, zapisane tako v Lizbonski pogodbi kot v Evropi 2020.

Prof. dr. Iztok Arčon je dekan Fakultete za podiplomski študij na Univerzi v Novi Gorici. Prav tako je tudi predsednik Univerzitetne komisije za kakovost, ECTS koordinator, ter aktivno sodeluje pri prenovi vseh študijskih programov skladno s smernicami bolonjske deklaracije.

Podiplomski študij – ocena trenutnega stanja in priporočila za razvoj kakovosti

Ali je bolonjska reforma v Sloveniji dosledno sledila ciljem in priporočilom bolonjskega procesa in evropskim smernicam?

Formalno je bolonjska reforma sledila evropskim priporočilom. Na vsebinski ravni pa so pogosto težave nastopile, ko je bilo treba primerno izbrati in razporediti študijske vsebine, tako da je diplomant prve stopnje zaposljiv in hkrati pridobi tudi dovolj teoretičnih osnov in kompetenc za uspešno nadaljevanje in nadgradnjo študija na drugi stopnji.

Kje vidite ključne pomanjkljivosti podiplomskega študija?

Za kakovostno izvedbo podiplomskega študija ni namenjenih dovolj sredstev s strani države.

Omejitve glede jezika izvajanja podiplomskega študija zavirajo internacionalizacijo na podiplomskih študijih in omejujejo privabljanje večjega števila tujih študentov.

Ali druga bolonjska stopnja danes po vašem mnenju predstavlja strokovno in znanstveno poglobitev študijskih vsebin?

Druga bolonjska stopnja je po eni strani namenjena strokovni in znanstveni poglobitvi študijskih vsebin, ki jih študent sreča na prvi stopnji, po drugi pa omogoča tudi razvoj interdisciplinarnih znanj, saj se študentje iz različnih specializiranih študijev prve stopnje lahko vključijo v izrazito multidisciplinarne študije druge stopnje in s tem pridobijo kompetence, ki jih na specializiranih študijih iz enega poklicnega profila ne bi mogli dobiti.

Kako ocenjujete umeščenost druge bolonjske stopnje glede na bivši znanstveni magisterij in stari univerzitetni študij? Lahko govorimo o pretirani masifikaciji vpisa na drugo stopnjo kot posledici nižje kakovosti študija na prvi stopnji?

Druga bolonjska stopnja ne nadomešča bivšega znanstvenega magisterija, saj v prvi vrsti študentom nudi poklicne kompetence s področja študija, potrebne za doseganje visoke zaposljivosti na trgu dela po zaključku druge

Prof. dr. Iztok Arčon

Velik delež študentov, ki želijo študij nadaljevati na drugi stopnji, je med drugim posledica slabega odziva trga dela na diplomante prve stopnje.

stopnje. Bivši znanstveni magisterij pa je bil predvsem uvod v raziskovalno delo in pridobivanje ustreznih kompetenc, ki jih je študent potreboval za uspešen doktorski študij. Sedanja druga bolonjska stopnja je torej po svojem karakterju bližje prejšnjemu univerzitetnemu študiju. Kot tako jo tudi določa zakonska ureditev, ki je diplomante starih univerzitetnih študijev izenačila z diplomanti druge bolonjske stopnje.

Druga bolonjska stopnja je nujna nadgradnja prve bolonjske stopnje, saj je trajanje prve bolonjske stopnje prekratko za pridobitev vseh potrebnih kompetenc in znanj znotraj poklicnega profila, ki bi diplomantom omogočili suvereno in samostojno reševanje kompleksnih problemov, s katerimi se srečajo na trgu dela. To še posebej velja za naravoslovne in tehnične študije.

Velik delež študentov, ki želijo študij nadaljevati na drugi stopnji, je med drugim posledica slabega odziva trga dela na diplomante prve stopnje. Vprašanje je, kolikšen delež diplomantov prve stopnje (s kompetencami, ki jih lahko pridobijo v okviru kakovostnega triletnega študija) in kolikšen delež diplomantov druge stopnje z višjimi kompetencami potrebuje trg dela.

Katere korake je treba storiti za napredek in sledenje evropskim trendom z vidika višje kakovosti podiplomskega študija?

Nujno je treba omogočiti odpiranje podiplomskega študija v mednarodni prostor. Odstraniti je treba formalne (jezikovne in organizacijske) ovire pri zakonskih ureditvah in uredbah, ki preprečujejo internacionalizacijo. Spodbujati je treba mednarodno izmenjavo tako študentov kot profesorjev na podiplomskih študijih. Podiplomski študiji bodo vsebinsko pridobivali na kakovosti, če si bodo visokošolske ustanove prizadevale postati in ostati kompetitivne v mednarodnem izobraževalnem prostoru. Znanje je vrednota in je tržno blago. Visokošolske ustanove v Sloveniji premalo izkoriščajo potencial, ki ga ima znanje v globalni vasi, v kateri živimo.

Nujno je treba
omogočiti odpiranje
podiplomskega študija
v mednarodni prostor.

prof. dr. Iztok Arčon

Mag. Majda Kralj je poslovna direktorica družbe Academia. Velja za eno izmed vodilnih v izobraževalnih organizacijah v Sloveniji, ki zelo podpirajo razvoj kakovosti. Tako je bila pobudnica in nosilka vpeljave standarda ISO 9001:2000 – Academia ga je pridobila kot prva izobraževalna organizacija v Sloveniji – in notranja presojevalka za kakovost po sistemu kakovosti ISO. Od leta 2005 je članica akreditacijske komisije za višješolske programe.

Položaj višjega šolstva v Sloveniji

Kaj danes predstavlja višje strokovno šolstvo v Sloveniji?

Poslanstvo višjega strokovnega šolstva v Sloveniji:

- hiter prenos strokovnih znanj;
- regionalne potrebe gospodarstva in zaposlitve;
- razvoj programov skupaj z gospodarstvom;
- pridobitev poklica za vstop na trg dela ali vstop v visoko strokovno izobraževanje;
- vseživljenjsko učenje, prekvalifikacija, part-time študij, reševanje brezposelnosti;
- zmanjševanje osipa v visokem šolstvu;
- fleksibilno izobraževanje;
- programi vsebujejo 40 odstotkov ur za praktično izobraževanje v institucijah/gospodarstvu;
- poudarek na generičnih (jezikovne, poslovne in komunikacijske) in strokovno-specifičnih kompetencah;
- predavatelji imajo za sabo najmanj tri leta dela v gospodarstvu oziroma na razvojnem delu za gospodarstvo in doseženo pedagoško-andragoško izobrazbo/usposabljanje;
- programi temeljijo na poklicnih standardih, ki jih pripravijo strokovna združenja – naročila gospodarstva (eden ali več poklicnih standardov strukturiranih v module predmetnika).

Ali višješolski sistem sledi evropskim smernicam urejanja sistema SCHE – »Short-cycle higher education«?

Višješolski sistem sledi v velikem delu evropskim smernicam urejanja sistema Short cycle Higher Education. Višje strokovno šolstvo je v slovenskem izobraževalnem sistemu opredeljeno kot del terciarnega (strokovnega) šolstva (Klasius 6/1). Tudi v Evropi je krajše visokošolsko strokovno izobraževanje – najpogosteje imenovano SCHE (*Short Cycle Higher Education*) jasno definirano kot del in oblika terciarnega izobraževanja – visokega strokovnega šolstva, pomembnega za dvig zaposljivosti in vseživljenjsko učenje ter umeščeno z ustreznimi in opredeljenimi

Mag. Majda Kralj

Višješolski sistem sledi v velikem delu evropskim smernicam urejanja sistema Short cycle Higher Education.

deskriptorji na raven EQF 5 (*European Qualifications Framework*). Čeprav tudi v nekaterih drugih državah EU še vedno obstajajo razlike glede statusa SCHE in predvsem glede poimenovanja te stopnje, pa so jasne kvalifikacije in učni izidi po EQF, ki jih ta stopnja daje. Slovensko prenovljeno višje strokovno šolstvo popolnoma ustreza vsem definiranim učnim izidom in kvalifikacijam, ki jih za raven 5 EQF opredeljujejo Dublinski deskriptorji in deskriptorji EQF. Od leta 2006 je Skupnost VSŠ aktivna članica EURASHE – Evropskega združenja za visoko šolstvo.

Decembra 2013 je bilo v Amsterdamu ustanovljeno združenje SCHE Evrope CHAIN, katerega ustanovni član je tudi Skupnost višjih strokovnih šol Slovenije. Trenutno ima že 45 članov iz 19 držav.

Ti programi so bolj praktično in poklicno naravnani kot programi ISCED 5A in ISCED 6:

- kvalifikacije so krajše kot v 5A in poudarek je na predmetno specifičnih kompetencah;
- programi so predvsem mišljeni za neposreden vstop na trg dela, čeprav imajo nekateri programi tudi določene teoretične vsebine;
- študente ne pripravljajo neposredno za nadaljnjo raziskovalno delo.

Minimalno trajanje študija je dve leti.

Ali je višje šolstvo v Sloveniji ustrezno financirano in kakšni bi bili pozitivni ukrepi za zagotovitev stabilnega financiranja višjega šolstva?

Višje strokovno šolstvo v Sloveniji ni ustrezno financirano. Izhodišče financiranja je število rednih študentov drugega letnika s ponderjem diplomantov. V višjem strokovnem šolstvu imamo v strukturi približno 20 odstotkov diplomantov rednega študija, približno 80 odstotkov študentov so študenti vseživljenjskega izobraževanja in študirajo ob delu, kar pomeni, da so izredni študenti. Analiza učinkovitosti financiranja kaže, da so proračunska sredstva premalo učinkovito porabljena, saj zajemajo financiranje tudi fiktivnih študentov, velika večina študentov, to so izredni študenti, pa ne dobiva nobene finančne podpore za študij s strani države. Ker je višje strokovno šolstvo tudi v svetu namenjeno v veliki meri vseživljenjskemu učenju – študiju izrednih študentov, bi morala proračunska sredstva bolj slediti strukturi študentov in diplomantom.

... bi morala proračunska sredstva bolj slediti strukturi študentov in diplomantom.

Tudi strokovna služba Skupnosti višjih strokovnih šol Slovenije je neustrezno financirana, saj ob deležu več kot 20 odstotkov diplomantov vsega visokošolskega študija, dobi le od dva do tri odstotke sredstev za delovanje na področju zakonsko opredeljenih nalog: področje kakovosti, mednarodno sodelovanje, usposabljanje in izobraževanje zaposlenih v VSŠ, zakonodaja idr. Profesionalno ima zaposleno le polovico oseb, vse ostalo delo opravljajo člani UO SVŠ, volontersko.

Je po vašem mnenju višje šolstvo ustrezno umeščeno v slovensko terciarno izobraževanje?

Višje strokovno šolstvo je v Sloveniji ustrezno umeščeno v terciarno izobraževanje. Na nekaterih programih pa obstaja problem prehodnosti diplomantov v visokošolsko izobraževanje v Sloveniji, ker ga visokošolski zavodi/univerza ne omogočajo.

Bi bila smiselna vključitev višjih šol v celoti pod okrilje Nacionalne agencije za kakovost visokega šolstva ?

Da, višje strokovne šole bi morale biti v celoti vključene v NAKVIS. To bi pomenilo, da mora višje strokovno šolstvo izpolnjevati enaka oziroma prilagojena merila kakovosti kot visoko strokovno izobraževanje (sistem ECTS, strokovnost programov, imenovanja predavateljev, oprema, usmerjenost v učne izide, učne metode idr.). NAKVIS izvaja sedaj za višje strokovno šolstvo zunanje evalvacije. Zakonsko pa je opredeljeno, da akreditacije potekajo v okviru akreditacijske komisije ministrstva za izobraževanje, znanost in šport.

Ker programi višjega strokovnega izobraževanja temeljijo na naročilu gospodarstva – poklicnih standardih, bi bilo treba NAKVIS povezati tudi z nosilci poklicnih standardov.

V ta namen bi bilo smiselno v okviru NAKVIS-a (ki mora biti neodvisna strokovna institucija z močnim zastopanjem gospodarstva in študentov ter vključena v evropsko mrežo nacionalnih agencij ENQA in register nacionalnih agencij EQUAR) imenovati posebno komisijo za akreditacije višješolskih programov.

Naj se zagotovi fleksibilen in kakovosten način izvajanja drugačnega poslanstva višješolskih in visokošolskih strokovnih programov – na osnovi dejanskih potreb gospodarstva, tako da se v postopek sprejemanja višješolskega poklicnega standarda vključijo le najnujnejše institucije, da se postopek skrajša, decentralizira v določenih primerih, da se da šolam avtonomijo fleksibilnega prilagajanja kurikuluma v obsegu 20 odstotkov (odprti kurikulum) in s tem možnost hitrejšega prilagajanja razvoju stroke.

mag. Majda Kralj

... višje strokovne šole
bi morale biti v celoti
vključene v NAKVIS.

Jelena Štrbac Nemec

Jelena Štrbac Nemec, je diplomantka komunikologije s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, študij pa je zaključila z diplomskim delom »Marketing v visokem šolstvu«. Trenutno je zaposlena kot samostojna strokovna sodelavka za področje visokega šolstva pri Študentski organizaciji Slovenije, kjer je prej več let aktivno delovala, tudi kot predsednica odbora za visoko šolstvo. Njena področja dela so spremljanje in analiziranje visokošolskih politik, spremljanje implementacije bolonjskega procesa in kakovost v visokem šolstvu. S tem področjem se je intenzivno srečevala tudi kot članica Sveta NAKVIS, pred tem pa Sveta za visoko šolstvo. Z organizacijo in udeležbo na številnih domačih in mednarodnih dogodkih skrbi za pospeševanje diskusije o visokošolskem prostoru med različnimi deležniki. Samostojno pa se ukvarja z raziskovanjem tržnih mehanizmov v visokem šolstvu.

Bolonjski študijski programi – presečišče potreb in zmožnosti deležnikov

Ali smo s prenovljenimi, »bolonjskimi« študijskimi programi dejansko dobili boljše programe, ki celoviteje zadovoljujejo potrebe različnih deležnikov (visokošolskega) prostora?

Najprej moramo definirati, kdo so pravzaprav deležniki, ko govorimo o visokošolskem izobraževanju. Poleg tistih, na katere gotovo najprej pomislimo (izobraževalni zavodi oz. njihovi zaposleni, študenti, delodajalci), moramo upoštevati vse, ki se jih izobraževanje kot tako oz. rezultati tega neposredno dotikajo, kar pa zajema velik del družbe. Osebnostno menim, da so »bolonjski« diplomanti žal čedalje manj aktiven del te družbe in posledično, da prehaja do slabšega prenosa znanja v okolje. Za to deloma krivim študijske programe, ki se pogosto niso prenovili, pač pa le skoncentrirali vsebine v manj kontaktnih in študijskih ur, kar pa onemogoča poglobljeno razumevanje strokovnih problemov ter inovativne pristope pri iskanju njihovih rešitev. To pa lahko prenesemo na vsa študijska področja.

Osebnostno menim, da so »bolonjski« diplomanti žal čedalje manj aktiven del te družbe in posledično, da prehaja do slabšega prenosa znanja v okolje.

Poleg tega pa bi želela opozoriti na pogost razkorak med zaznanimi in dejanskimi potrebami, saj določeni programi še vedno ne uspejo slediti slednjim.

Manjko pa še dodatno povečuje razlika med tem, kaj zavod dejansko ponuja (npr. znanje študentu) in kaj deležniki od tega odnesejo (koliko dejansko zna študent in ali je sposoben to znanje nadgraditi in ga prenesti v okolje).

Kaj bi izpostavili kot glavne probleme oz. kje vidite priložnosti za izboljšave?

V razmeroma kratkem prispevku težje analiziram implementacijo posameznih smernic bolonjskega procesa, a menim, da zainteresirani lahko najdejo

dovolj samoocen, ki so jih izdelali visokošolski zavodi sami – in se do njih kritično opredelijo. Prav tako so razlike med zavodi ali programi velike – ne maram pa trditi, da so »samo dobri in samo slabi«, saj imajo vsi svoja močnejša področja, kot tudi taka, kjer je priložnosti za izboljšave še veliko.

Spet se bom odmaknila nekoliko bolj na sistemsko raven izpostavila sledeče:

Izobraževalni proces pri nas še vedno prepogosto poteka kot proces »od ponudnika k prejemniku« in ne v obliki menjave, kar nas, če prevedemo v »jezik bolonje«, odmika od koncepta na študenta osredotočenega učenja. Prav tako smo še vedno precej produktno naravnani (več programov, več študentov ...) in dajemo prednost kvantiteti pred kakovostjo. V zadnjem času pa opažam tudi trend vse agresivnejše »prodaje«, ki se kaže predvsem skozi povečan obseg oglaševanja programov bodočim študentom. Ob vse večjem številu študijskih programov lahko opazimo tudi, da si ti postajajo vse bolj podobni; diferenciacija (h kateri smo se zavezali tudi z Nacionalnim programom visokega šolstva 2011–2020) je tako precej slaba. Po drugi strani pa, kljub podobni ponudbi, zavodi precej slabo sodelujejo med seboj (raje jih več ponudi enako, kot skupno) in tudi interdisciplinarni programi so bolj izjema kot pravilo.

Če skušam kritično vrednotiti še programe, lahko v splošnem rečem, da imajo povečini slabo definirane oz. presplošno opredeljene kompetence – tukaj so spet »vsi dobi v vsem«, kar se kaže tudi skozi promocijo (in percepcijo) zaposlitvenih možnosti.

Na tem mestu naj dodam še to, da menim, da so bili delodajalci (iz različnih sektorjev, ne samo gospodarstva) premalo vključeni v prenovu. Ne gre in ne sme iti za to, da bi oni narekovali vsebine avtonomnim visokošolskim institucijam, pač pa zato, da bi si vzajemno pomagali do boljših rešitev.

A to niso nerešljivi problemi, bolj izzivi in priložnosti za izboljšave v novem desetletju bolonje, v kolikor ga ne bo pretresla kakšna druga reforma.

Kako ocenjujete širši kontekst, v katerem se je zgodila bolonjska prenova pri nas? V kakšnih okoliščinah pravzaprav deluje visokošolski sistem?

Bolonjski proces bi definirala kot enega izmed dejavnikov, ki so zaznamovali (ali preoblikovali) naš visokošolski prostor v zadnjem desetletju. Ob tem ne moremo mimo še nekaterih sprememb, ki se odražajo v precej povečanem številu visokošolskih zavodov in še bolj povečanem številu študijskih programov (po čemer osebno ne vidim tako velike potrebe). Priča smo tudi masifikaciji študija, ki jo deloma zagovarjam z vidika dostopnosti, vsekakor pa menim, da mora biti študij dostopen glede na sposobnost in pripravljenost študirajočih za študij in ne kar vsepovprek, saj to ne more koristiti nikomur. Delež študirajočih pa mora imeti vse pogoje za uspešen študij, kar pomeni tako finančno dostop-

Izobraževalni proces pri nas še vedno prepogosto poteka kot proces »od ponudnika k prejemniku« in ne v obliki menjave ...

nost kot – morda celo pomembnejše – kakovost in študijsko okolje, ki resnično spodbuja razvoj potencialov posameznika.

V zadnjem desetletju prav tako ne moremo mimo še enega – za nas novega – koncepta v visokošolskem izobraževanju, in sicer privatizacije. Slednja se kaže tako skozi povečano število zasebnih ponudnikov izobraževanja, kot tudi skozi prenos »tržne terminologije« v javno šolstvo in tudi skozi koncepte učinkovitosti, konkurenčnosti in fleksibilnosti, ki pa so – to si moramo priznati – še posebej poudarjeni z bolonjskim procesom.

In končno je visokošolski prostor zaznamovala tudi vseprežemajoča kriza, ki se kaže predvsem skozi upad sredstev za financiranje izobraževanja na eni strani, na drugi pa kot problem zaposlovanja visoko izobraženih mladih po tem, ko zaključijo izobraževanje.

Glede na to, da je v zadnjem času sredstev za izobraževanje čedalje manj, kaj lahko vseeno naredimo za boljšo implementacijo smernic bolonjske reforme?

Predvsem z vidika študentov bi veliko pomenilo na študenta osredotočeno izobraževanje, ki ga z nekaj inovativnosti lahko implementiramo tudi ob enakem ali celo manjšem deležu financiranja. S tem pridobijo vsi: študenti se čutijo bolj vključene v študijski proces in bolj motivirane za učenje, saj so upoštevane njihove potrebe; izboljšajo se pogoji dela za učitelje – tudi z velikimi skupinami različnih študentov; študijski proces se obogati in konstantno razvija, poleg tega pa tak pristop pozitivno vpliva tudi na kakovost.

Z vidika delodajalcev je te najprej treba vključiti že v procese priprave študijskih programov in ne le na koncu, ko naj bi bili sposobni zgolj absorbirati diplomante. K zaposlovanju in prepoznavanju kompetenc pa bi veliko pripomogla tudi kakovostno pripravljena Priloga k diplomi, ki bi kot neko dodatno možnost morala vsebovati tudi zapis o drugih kompetencah, ki si jih je pridobil diplomant, npr. z neformalnim in priložnostnim učenjem.

Vsekakor je pomembno sodelovanje deležnikov in ne podcenjevanje vloge nobenega izmed teh.

To je le »za vzorec« predlogov. Verjamem, da jih imamo še veliko več in da bo novo obdobje boljše in upam, da tudi skupine nacionalnih bolonjskih ekspertov, priložnost za diskusijo in implementacijo najboljših.

Jelena Štrbac Nemec

... visokošolski prostor je zaznamovala tudi vseprežemajoča kriza, ki se kaže predvsem skozi upad sredstev za financiranje izobraževanja ...

Igor Jesih je diplomiral na Fakulteti za naravoslovje in matematiko na Univerzi v Mariboru in bil več let aktiven na področju visokega šolstva kot predstavnik študentov v različnih organih (član Sveta RS za visoko šolstvo, vpisan v register strokovnjakov pri NAKVIS). Trenutno je samostojni strokovni sodelavec na področju visokega šolstva na Študentski organizaciji Slovenije.

Študentski vidik kakovosti v visokem šolstvu

Kako kot študentski predstavnik Nacionalne skupine bolonjskih ekspertov gledate na bolonjsko reformo in z njo povezane sistemske spremembe visokega šolstva?

V Sloveniji obeležujemo v letu 2014 deseto obletnico od prve vpeljave bolonjskega procesa. Od porodnih krčev pa vse do danes beležimo številne posvete, srečanja in druge dogodke, ki jih različni visokošolski deležniki organizirajo ravno z namenom spremljanja vseh preobrazb, ki jih je bolonja doživela v tem desetletju. Študenti ugotavljamo, da vpeljava bolonjske reforme v slovensko visoko šolstvo še zdaleč ni končana.

Menimo, da so sistemske spremembe marsikje ostale zgolj na sistemski ravni, dejanska implementacija v študijski proces pa ni zaživela; vsaj ne v polni meri kot se je to pričakovalo ali pa celo obljubljalo.

Ali je po vašem mnenju bolonjska reforma upoštevala in sledila evropskim trendom in smernicam?

Številne fakultete so se bolonjske reforme lotile na različne načine, marsikatera pa tudi »malo po svoje«. Posledice različne interpretacije študenti (pa tudi profesorji) čutijo še danes, saj smo porabili veliko energije in časa, da so študenti in tudi profesorji osvojili koncept vpeljave ECTS – t. i. kreditnih točk, ki beležijo vložen čas in trud v študijske obveznosti. Skrb za kakovost, kot enega ključnih ciljev bolonjske reforme, zahteva v študenta usmerjeno izobraževanje. Številne evropske države imajo to razvito že na zelo visoki ravni, zato bi morala skrb za kakovost predstavljati prednostni izziv tudi v slovenskem visokošolskem prostoru. Menim, da imamo na področju zagotavljanja kakovosti ter predvsem kulture kakovosti v Sloveniji še nekaj rezerv, zato se bo eden večjih premikov v bližnji prihodnosti moral zgoditi prav na tem področju. Razdrobljenost, neučinkovitost in vsebinska nepovezanost so posledice neusklajenega oblikovanja študijskih programov, ki so prevečkrat motivirani s parcialnimi interesi, kar se kaže tudi med nepovezanim trikotnikom znanja: študenti–profesorji–delodajalci. Za učinkovit sistem visokega šolstva v Sloveniji potrebujemo v prvi vrsti

Igor Jesih

Menim, da imamo na področju zagotavljanja kakovosti ter predvsem kulture kakovosti v Sloveniji še nekaj rezerv ...

manjše število študijskih programov, a z večjo izbirnostjo, pri tem pa moramo spodbujati tiste študijskih smeri, ki so uveljavljene in preverjene skozi sistem zagotavljanja kakovosti.

Kakovost študijskih programov ima močan vpliv na pridobljena znanja in kompetence diplomantov, ki vstopajo na trg dela. Kako jih vidite vi?

Kakovost študijskih programov igra pomembno vlogo pri rezultatih končnega produkta – zaposljivega diplomanta z doseženimi kompetencami in znanji, potrebnimi za uspešen vstop na trg dela. Zato je potrebna razvojno naravnana strategija visokošolskega prostora, podprta z ustreznimi in merljivimi kazalci, skozi katere bo lahko vsak deležnik uresničeval zadane cilje in spremljal svoj napredek.

Čutiti je trend upadanja kakovosti študija, kar pa ni »zasluga« samo nekonsistentne implementacije bolonje, temveč tiči v ozadju še kakšen drug razlog, npr. neprimerne razmere za poučevanje, slabo razmerje med učitelji in študenti, nezadostno sodelovanje z gospodarstvom, pa tudi prenizko financiranje s strani države.

Kakšna naj bo po vašem mnenju vloga študentov in študentskih predstavnikov pri soupravljanju visokošolskega prostora?

Študenti morajo pri sooblikovanju visokošolskega prostora igrati ključno vlogo, saj je terciarno izobraževanje namenjeno prav njim. Celotna sfera mora delovati v smeri sinergije, ki naj upošteva relevantne argumente vseh deležnikov, še posebej pa študentov, ki so dejanski »uporabnik« sistema. Opaziti je trend večje vključenosti in večje upoštevanje mnenj in predlogov študentov, ki se večkrat izkažejo kot konstruktiven partner, ki sodeluje z vsemi deležniki argumentirano in v smeri sistemskega razvoja visokega šolstva. Študenti morajo in imajo pravico biti enakopraven del visokošolskega življenja ter soustvarjati in soupravljati vse procese na javnih in zasebnih univerzah ali drugih visokošolskih institucijah.

Kako lahko študent kot posameznik pripomore k nadgradnji in razvoju procesa zagotavljanja kakovosti?

Študenti morajo pri sooblikovanju visokošolskega prostora igrati ključno vlogo, saj je terciarno izobraževanje namenjeno prav njim.

Tako študenti kot vsi drugi deležniki visokošolskega prostora moramo odigrati svojo vlogo. Menim, da noben zakon ali drug nadzor ne more sam po sebi izboljšati kakovosti visokošolskega izobraževanja. K razvoju in predvsem kulturi kakovosti se moramo zavezati vsi deležniki. Ključno je razumevanje in zavedanje, da je za razvoj kakovostnega sistema zagotavljanja kakovosti potrebna sinergija, ki združuje vse vidike kakovosti. Poleg neizbežnega stabilnega financiranja se moramo tako študenti kot profesorji in ostali vprašati, kaj lahko storimo sami in brez dodatnega finančnega stroška za visokošolski prostor.

Igor Jesih

Klemen Šubic je višji svetovalec v sektorju za kakovost pri Nacionalni agenciji za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS)

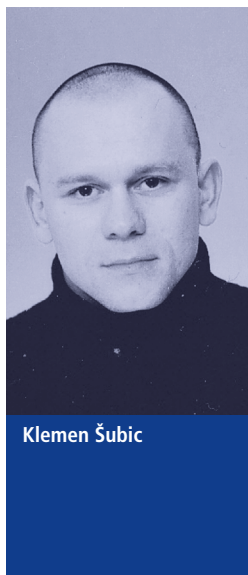
Sistem kakovosti v visokem šolstvu

Če primerjamo naš sistem zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu s tujimi – kje smo in kam gremo? Kje so glavne prednosti in pomanjkljivosti našega sistema zagotavljanja kakovosti? Kje vidite možnosti za izboljšanje delovanja NAKVIS?

Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS) je v obdobju zadnjih dveh let naredila odločilen korak v smeri izboljšanja sistema kakovosti v slovenskem visokem šolstvu. Na agenciji je bil vzpostavljen sistem samoevalvacije, ki se je tudi v primeru zunanje evalvacije – opravilo jo je združenje ECA (<http://www.eaconsortium.net>) v sodelovanju z ESU (<http://www.esu-online.org>) – pokazal za učinkovitega. Priložnosti za izboljšanje iz samoevalvacijskega poročila so bile zajete tudi v poročilu o zunanji evalvaciji NAKVIS. V letu 2013 so bili napori, vloženi v izboljšanje notranjega in zunanjega sistema kakovosti, nagrajeni z vpisom NAKVIS v evropski register EQAR (<http://www.eqar.eu>), ki trenutno združuje 32 agencij za kakovost v visokem šolstvu, podpisom sporazuma o vzajemnem priznavanju akreditacijskih odločitev v primeru akreditacije skupnih študijskih programov – MULTRA in podaljšanjem članstva v združenju ECA za naslednjih pet let. Omenjeno mednarodno priznanje agencije daje veliko težo tudi priznavanju kakovosti slovenskega visokega in višjega šolstva ter kaže na njegovo primerljivost oziroma konkurenčnost v celotnem evropskem visokošolskem prostoru. Tako kot v vsakem sistemu kakovosti tudi v našem primeru ostaja prostor za izboljšanje, predvsem na področju ureditve ustreznega financiranja agencije (saj trenutno večino delovanja agencije pokrivajo projektna sredstva iz ESS), optimizacije postopkov akreditacije in zunanje evalvacije, krepitve sodelovanja z vsemi deležniki v visokem šolstvu, zagotavljanja visoko kakovostnih svetovalnih storitev agencije, spremljanja napredka ter v prizadevanjih za utrjevanje kulture kakovosti.

Kako bo prehod na institucionalno akreditacijo spremenil odnos visokošolskih zavodov do zagotavljanja kakovosti? Ali pričakujete, da se bo zavedanje o razvoju kulture kakovosti okrepilo?

V skladu s predlaganimi spremembami Zakona o visokem šolstvu (ZViS-1), ki med drugim predvidevajo tudi prehod na institucionalno evalvacijo, bi agencija v postopkih podaljšanja akreditacije visokošolskega zavoda presojala tudi izvedbo akreditiranih študijskih programov, hkrati s podaljšanjem akreditacije visokošolskega zavoda pa bi odločala tudi o podaljšanju akreditacije njenih študijskih programov. V kolikor bi bile v postopku presoje

Klemen Šubic

V letu 2013 so bili napori, vloženi v izboljšanje notranjega in zunanjega sistema kakovosti, nagrajeni z vpisom NAKVIS v evropski register EQAR ...

ugotovljene določene neskladnosti pri izvajanju posameznega študijskega programa, bi svet agencije lahko odločal tudi o podaljšanju akreditacije posameznega študijskega programa.

Kaj pomeni prehod na institucionalno akreditacijo za NAKVIS?

V Sloveniji imamo trenutno akreditiranih preko 900 študijskih programov, ki jih izvaja več kot 50 visokošolskih zavodov. Hkrati agencija izvaja tudi zunanje evalvacije višjih strokovnih šol. Vsako leto je torej soočena s številnimi postopki prve akreditacije in podaljšanja ter z zunanjimi evalvacijami, zato bi prehod na institucionalno evalvacijo pripomogel, ne samo k učinkovitejšemu delu agencije in razbremenil visokošolske zavode, ki so večkrat letno izpostavljeni zunanji presoji, temveč tudi prispeval k celovitejši in bolj sistematični presoji, učinkovitejšemu postopku nadaljnega spremljanja kakovosti (follow-up) ter krepitevi kulture kakovosti.

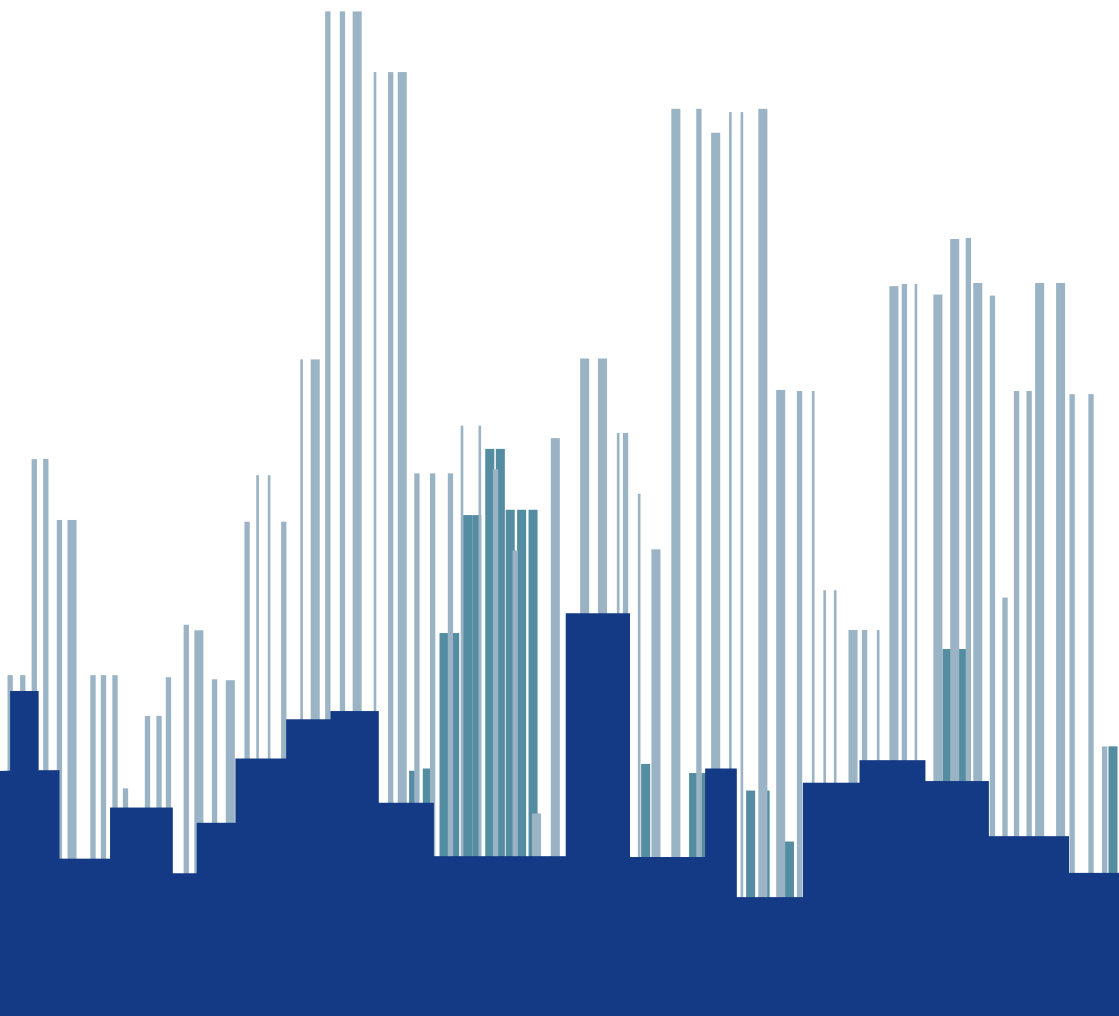
Vsekakor pa bo načrtovan prehod na institucionalno evalvacijo od vseh sodelujočih v postopkih presoje zahteval precejšen trud in medsebojno sodelovanje, spremembo meril za presojo ter ustrezno načrtovano in opredeljeno prehodno obdobje.

Ali je slovenski visokošolski prostor sploh pripravljen na tolikšno avtonomijo na področju kakovosti?

Izzivi, s katerimi se bomo v prihodnje soočali vsi deležniki, so poleg že omenjenih povezani predvsem s: spodbujanjem sodelovanja med vsemi deležniki v visokem šolstvu; udejanjanjem skupnega evropskega visokošolskega prostora; zagotavljanjem kakovostnega izobraževanja za vse; krepitev mobilnosti za boljše učenje, zaposljivosti in vloge kariernih centrov; zagotavljanjem kakovostnega izobraževanja in poučevanja; posodabljanjem in nadgrajevanjem študijskih programov; enakopravnim vključevanjem vseh relevantnih deležnikov v notranji in zunanji sistem kakovosti; transparentnim, odgovornim in javnim delovanjem agencije in visokošolskih zavodov, ki opravljajo javno službo; rednim preverjanjem, izboljševanjem in nadgrajevanjem sistemov kakovosti v terciarnem izobraževanju (notranjih in zunanjih); varovanjem nacionalnih akademskih standardov v visokem šolstvu; zagotavljanjem zaščite uporabnikov; zagotavljanjem transparentnosti in neodvisnim preverjanjem informacij o študijskih programih in zavodih. Največji izziv pa predstavlja oblikovanje in krepitev skupnih vrednot, prepričanj, pričakovanj in zavez usmerjenih h kakovosti ter podprtih s strukturnimi in vodstvenimi elementi in procesi – kultura kakovosti.

Največji izziv pa predstavlja oblikovanje in krepitev skupnih vrednot, prepričanj, pričakovanj in zavez ...

Klemen Šubic

Program
Vseživljenjsko
učenje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT